

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**Єрофєєнко Л.В.
Попова С. М., Селєзєнь С.В.**

МИТНЕ ПРАВО

Конспект лекцій

для студентів напряму підготовки
0501 "Економіка і підприємництво"
спеціальності "Економіка підприємства"
денної форми навчання

Затверджено
на засіданні кафедри
ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ
Протокол № 12 від 31.03.2006 р.

Укладачі:

**Єрофєєнко Л.В.
Попова С. М.
Селєзєнь С.В.**

Відповідальний за випуск:

Понікаров В.Д.

Харків, ХНЕУ, 2006

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

МИТНЕ ПРАВО

Конспект лекцій

для студентів напряму підготовки
0501 "Економіка і підприємництво"
спеціальності "Економіка підприємства"
денної форми навчання

Автори

**Єрофєєнко Л.В.
Попова С. М.
Селезень С.В.**

Відповідальний за випуск

Понікаров В.Д.

Відповідальний редактор

Редактор

Коректор

План 200 р. Поз. № 79 К.

Підп. до друку

Формат 60 x 90 1/16. Папір MultiCopy Друк Piso.

Ум.-друк. арк.

Обл.-вид. арк.

Тираж

прим. Зам. №

---

*Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів видавничої справи
Дк № 481 від 13.06.2001 р.*

Видавець і виготівник – видавництво ХНЕУ, 61001, м. Харків, пр. Леніна, 9а

Рецензент: канд. юр. наук, НУВС, Джафарова О.В.

Затверджено на засіданні кафедри правового регулювання економіки. Протокол № 12 від 31. 03. 2006 р.

Єрофєєнко Л.В., Попова С.М., Селезень С.В. Митне право. Конспект лекцій для студентів напряму підготовки 0501 "Економіка і підприємництво" спеціальності "Економіка підприємства" денної форми навчання – Харків: Вид. ХНЕУ, 2006. – 100 с. (Укр. мов.)

Розроблено відповідно до програми курсу «Митне право України» з урахуванням чинного, в тому числі новітнього митного законодавства, досвіду регулювання митних відносин в інших країнах.

Рекомендовано для студентів економічних вищих навчальних закладів.

© Харківський національний економічний університет, 2006

© Єрофєєнко Л.В., Попова С.М.,
Селезень С.В. 2006

ВСТУП

Митне право є комплексною галуззю законодавства з переважаючим публічно правовими засадами регулювання згідно з адміністративним правом. Воно допускає деякі приватно правові механізми.

На предмет митного права впливають особливості міжнародних публічних відносин, концепція гуманітарного права та політики.

Митне законодавство визначає засади організації та здійснення митної справи в Україні, регулює економічні, організаційні, правові, кадрові та соціальні аспекти діяльності митної системи України. Воно спрямоване на забезпечення захисту економічних інтересів України, створення сприятливих умов для розвитку її економіки, захисту прав та інтересів суб'єктів підприємницької діяльності та громадян, а також забезпечення дотримання законодавства України з питань митної справи.

Через здійснення митної справи держава може захищати проголошені Конституцією України пріоритети, і перш за все життя та здоров'я своїх громадян, їх законні права та інтереси.

Викладання матеріалу ведеться з урахуванням накопиченого досвіду національного та міжнародного регулювання митних відносин, необхідності підсилення механізму їх позитивного регулювання.

В конспекті лекцій розглянута система митного права України, досліджені об'єкти та суб'єкти галузі, основні принципи митного регулювання та митного контролю, правове положення та види митних органів, основні митні операції та типові порушення митного законодавства. Викладення матеріалу ведеться з урахуванням накопиченого досвіду національного та міжнародного регулювання митних відносин, необхідності підсилення механізму їх позитивного регулювання.

Модуль 1.

Поняття митної справи

1. МИТНА СПРАВА В УКРАЇНІ

Упродовж віків митниця була і залишається одним із найсуттєвіших чинників державності і незалежності країни, яскравим свідомством владного і фінансового суверенітету.

Як відомо, одним із перших учнів і послідовників Ісуса Христа був митник Матвій, який до пізнання Бога збирав податки для імперського Риму.

Він був чесною, розумною і порядною людиною, завжди лагідно й уважно ставився до платників податків, а познайомившись з Ісусом Христом, відмовився від свого багатства, пішов за сином Божим і завжди був біля нього.

Саме як митник Матвій виробив у собі чудову звичку все звіряти, запам'ятовувати і достеменно записувати. І, мабуть, тому він і став автором найпершого величного Євангелія від Матвія, яке яскраво і повно розповідає про діяння Христа від його Народження і до Воскресіння...

У 1660 р. на території сучасного центру м. Харкова була створена так звана *митна хатина*, яка проіснувала до 1753 р. Перші митники були присяжними людьми і звалися *«целовальники»*. Підпорядковувалися воеводі, потім перейшли в підпорядкування козацьким полковникам.

Харківська митниця — одна з десяти внутрішніх митниць Росії — була заснована 17 лютого 1870 р. згідно з «Височайше утвердженим рішенням Государственного Совета» та входила до розряду головних складських митниць. Почала діяти з 18 червня 1870 р. Необхідність її створення була обумовлена зростанням промисловості та торговою ініціативою купецтва.

Відповідно до циркуляра Головного митного управління Наркомату зовнішньої та внутрішньої торгівлі від 07.12.1929 р. з 01.01.1930 р. Харківська митниця була ліквідована разом зі складами.

9 січня 1918 р. Центральна Рада Української Народної Республіки прийняла IV Універсал, яким проголосила Україну «самостійною, ні від кого незалежною, вільною, суверенною державою українського народу». IV Універсал визначав основні засади самовизначення, державного ладу і перспективи державотворення в Україні, в тому числі в економічній, торговельній і податковій сферах. «Однині Народна Українська Республіка, — зазначалося в Універсалі, — бере у свої руки найважливіші галузі торгівлі і всі доходи з неї повертатиме на користь народу. Торг товарами, які будуть привозитися з-за кордону і вивозитися за кордон, вестиме сама держава наша».

У 1918 р. за рішенням гетьмана Павла Скоропадського було організовано Корпус прикордонної варти, якому була доручена не лише охорона кордону України, а й здійснення окремих митних функцій.

Кістяком цієї правоохоронної структури став Запорізький корпус, створений Центральною Радою ще в 1917 році. Військовики корпусу вели боротьбу з контрабандою, контролювали переміщення вантажів і товарів через українсько-російський та українсько-румунський кордони. Водночас для організації роботи по зміцненню фінансової бази і митної справи в країні гетьман у складі Міністерства фінансів створив Департамент митних зборів, директором якого було призначено П. Андрєєва.

Окреслюючи історичний шлях українських митників, необхідно відзначити позитивний досвід і професійну майстерність, яких вони набули протягом останніх десятиріч в умовах колишнього Союзу РСР. Працюючи в досить складній соціально-економічній обстановці, переважна більшість наших колег самовіддано служили народові, подавали приклад сумлінного виконання громадського обов'язку.

Хоча — і це треба підкреслити з усією категоричністю — нечисленні митниці, що діяли в Україні, були абсолютно безправними. В республіці не було жодних керівних або навіть координуючих структур, які б займалися митною справою. Всі питання — від асигнувань на інфраструктуру до видачі інспекторові форменого кашкета — вирішувались у центрі.

Організацію митної служби в незалежній демократичній Українській державі довелося починати буквально з нуля.

Граничне складні та відповідальні завдання по забезпеченню економічних інтересів України постали перед митниками після проголошення незалежності нашої країни. Вони вимагали принципово нових підходів, суттєвого внеску кожної митниці, кожного співробітника у справу державотворення, правопорядку, зміцнення економічного потенціалу України.

Пам'ятного для митників дня, 25 червня 1991 р. Верховна Рада України прийняла Закон «Про митну справу в Україні», в якому проголосила, що Україна «...як суверенна держава самостійно створює власну митну систему і здійснює митну справу».

Регулювання митної справи здійснюють найвищі органи державної влади та управління України. Головні напрямки митної політики України, структура системи органів державного регулювання митної справи, розмір мит та умов митного обкладення, спеціальні митні зони та митні режими на території України, перелік товарів, експорт, імпорт та транзит яких через територію України забороняється, визначається Верховною Радою України.

Забезпечення здійснення митної політики України відповідно до законів України; установлення розмірів митних зборів і плати за митні процедури; координація діяльності міністерств, державних комітетів та відомств України з питань митної справи; проведення переговорів та укладення міжнародних договорів України з митних питань у випадках, передбачених законами України; подання на розгляд Верховної Ради України пропозицій щодо системи митних органів України здійснюються Кабінетом Міністрів України.

Забороняється регулювання митної справи не передбаченими в законодавстві України актами і діями державних та недержавних органів. Державна митна служба України є центральним органом державної виконавчої влади, підвідомчим Кабінету Міністрів України. Служба організовує здійснення митної політики, забезпечує ефективне функціонування митної системи. ДМСУ у своїй діяльності керується Конституцією та законами України, постановами Верховної Ради України, указами та розпорядженнями Президента України, актами Кабінету Міністрів України.

У межах своїх повноважень ДМСУ організовує та контролює виконання актів законодавства України про митну справу. ДМСУ узагальнює практику застосування законодавства з питань, що входять до її компетенції, розробляє пропозиції щодо вдосконалення цього законодавства та вносить їх на розгляд Кабінету Міністрів України.

До складу Державної митної служби України входять:

Центральний апарат ДМСУ:

— Голова ДМСУ;

— перший заступник Голови ДМСУ;

— заступники Голови ДМСУ.

— Управління ДМСУ:

власної безпеки та контролю;

організації митного контролю;

по організації боротьби з контрабандою та порушеннями митних правил;

митно-тарифне;

митних платежів;

статистики;

аналізу, прогнозування та зв'язків з громадськістю;

фінансово-економічне;

бухгалтерського обліку та звітності;

кадрами;

міждержавних зв'язків;

правове;

справами

— Самостійні відділи:

сектор режимно-секретної та мобілізаційної роботи;

профспілковий комітет центрального апарату служби;

чергова частина.

Спеціалізовані установи:

— рада профспілки працівників митних органів України;

— господарсько-експлуатаційне митне управління;

— постачальне митне управління;

— автотранспортне митне господарство;

— центральна митна лабораторія;

- інформаційно-аналітичне управління;
- Київський центр підвищення кваліфікації;
- Хмельницький центр підвищення кваліфікації;
- Академія митної служби;
- санаторій «Перлина».

Митниці:

- регіональні:

Київська;

Західна;

Карпатська;

Подільська;

Чорноморська;

Кримська;

Донбаська;

Східна;

Північна;

Дніпровська;

- *прямого підпорядкування* :

Бориспільська;

Севастопольська;

Центральна енергетична;

Оперативна (у складі Управління власної безпеки та контролю).

Вищезазначеним регіональним митницям підпорядковані відповідні митниці.

Згідно зі ст. 9 Митного кодексу України митні органи України при проведенні в життя митної політики розв'язують такі **головні завдання**:

- захист економічних інтересів України;
- контроль за додержанням законодавства України про митну справу;
- забезпечення виконання зобов'язань, які випливають з міжнародних договорів України стосовно митної справи;
- використання засобів митно-тарифного та позатарифного регулювання при переміщенні через митний кордон України товарів та інших предметів;

— удосконалення митного контролю й оформлення товарів та інших предметів, що переміщуються через митний кордон України;

— комплексний контроль разом із Національним банком України за валютними операціями;

— здійснення заходів щодо захисту інтересів споживачів товарів і додержання учасниками зовнішньоекономічних зв'язків державних інтересів на зовнішньому ринку за участю Міністерства зовнішньоекономічних зв'язків України;

— створення сприятливих умов для прискорення товарообігу та пасажиро потоку через митний кордон країни;

— боротьба з контрабандою та порушеннями митних правил;

— співробітництво з митними та іншими органами зарубіжних країн, а також із міжнародними організаціями з питань митної справи;

— ведення митної статистики.

Підсумки роботи, проведеної Українською митницею, свідчать про те, що відповідальне завдання — створення власної державної митної справи та структури, покликаної надійно захищати економічні інтереси держави, в основному, виконане.

Для розгляду пропозицій щодо зміни ставок ввізного мита в Україні ефективно діє міжвідомча Митно-тарифна рада України, робочим органом якої є Державна митна служба України.

У 1997 р. в структурі регіональних митниць створено спеціальні підрозділи — відділи тарифів та вартості. На них покладено здійснення контролю за застосуванням ставок Єдиного митного тарифу України залежно від умов здійснення зовнішньоекономічних операцій та класифікації товарів, а також за визначенням митної вартості товарів.

Таким чином, митна справа є однією з найсуттєвіших складових частин економіки країни, яка дає значні грошові надходження до бюджету, дозволяє надійно зберегти народні надбання в галузі культури, ефективніше вести боротьбу зі злочинністю, стимулює розвиток вітчизняної промисловості та сільського господарства, міжнародних зв'язків та міжнародної торгівлі.

Митні органи України в процесі справляння митної справи взаємодіють з іншими державними органами, підприємствами та громадянами (ст. 16 МК).

Державні та інші органи, які не здійснюють загального керівництва митною справою, не мають права приймати рішення, які входять до компетенції митних органів України, чи іншим чином втручатися в діяльність цих органів.

Митні органи у своїй діяльності взаємодіють із правоохоронними органами (прокуратурою, СБУ, МВС України, Держмиткордоном, ДПА).

У разі виявлення під час здійснення митного контролю ознак злочинів, що не належать до контрабанди, начальник митного органу чи особа, яка його заміщує, повідомляє виявлені дані органам попереднього слідства.

У свою чергу інші правоохоронні органи повідомляють митним органам наявні факти правопорушень, пов'язаних із порушенням митних правил або контрабандою (ст. 17 МК).

Основні принципи і форми взаємодії митних органів із правоохоронними і контролюючими органами визначені спільною «Інструкцією про взаємодію і розмежування функцій щодо здійснення контролю на державному кордоні», затвердженою 10 відомствами і зареєстрованою в Міністерстві юстиції України 23 травня 1994 року.

Взаємодія здійснюється в таких напрямках:

— розробка і здійснення погоджених спільних заходів щодо запобігання, виявлення і припинення порушень діючого митного законодавства, протидії контрабандному і незаконному переміщенню через митний кордон товарів та інших предметів;

— розслідування і розкриття злочинів та інших правопорушень у сфері зовнішньоекономічної діяльності;

— обмін інформацією;

— аналіз результатів і розробка нових форм взаємодії.

Підрозділи по боротьбі з контрабандою та порушенням митних правил, інші підрозділи митних органів проводять наступні види спеціальних операцій:

— «Кордон» — спеціальна операція поза місцем розташування пунктів пропуску через державний кордон, у межах прикордонних контрольованих районів разом із прикордонними військами;

— «Кільце» — спеціальна операція з огляду (переогляду) транспортних засобів із вантажами, які переміщуються під митним контролем, разом із працівниками ДАІ;

— «Переогляд» — спеціальна операція з огляду (переогляду) транспортних засобів із вантажами, які переміщуються під митним контролем, без працівників ДАІ;

— «Аеропорт» — спеціальна операція з огляду (переогляду) літаків;

— «Потяг» — спеціальна операція з огляду (переогляду) потягів;

— «Акциз» — спеціальна операція разом із ДПА;

— «БОЗ» — спеціальна операція разом із підрозділами по боротьбі з організованою злочинністю правоохоронних органів;

— «База» — спеціальна операція по контролю за вантажами, які знаходяться під митним контролем у приміщеннях підприємств, організацій та установ;

— «Пошук» — спеціальна операція по обстеженню та спостереженню за визначеним районом (маршрутом) з метою виявлення та затримання контрабанди і порушників митних правил;

— «Морпорт» — спеціальна операція з огляду (переогляду) плавзасобів у морських та річкових портах.

Порядок взаємодії структурних підрозділів Держкордону і Державної митної служби поза місцем розташування пунктів пропуску через державний кордон, у межах прикордонних контрольованих районів визначається «Інструкцією про порядок взаємодії структурних підрозділів Держкордону України і підрозділів митної варті України».

З підрозділами МВС України (УБОЗ, ДАІ, «Беркут», Держслужба охорони «Титан» та ін.) взаємодія здійснюється як у рамках проведення операцій («Кільце», «База», «Пошук», «Переогляд»), рейдів, так і інших спільних заходів.

Взаємодія з підрозділами СБ України здійснюється як у рамках комплексних багатоцільових операцій, так і у формі повсякденної оперативно-службової діяльності. При цьому приділяється увага не тільки обміну інформацією, необхідною для планування і здійснення спільних операцій, про оперативну обстановку на державному кордоні, але й на митній території України.

Взаємодія з підрозділами Державної податкової адміністрації організовується для проведення операцій «Акциз», «База», «Переогляд». Крім того, останнім часом поширилася така нова форма взаємодії з ДПА, як пошукова робота з виявлення і припинення діяльності фіктивних комерційних фірм.

Вимогами сьогодення визначено, що успішна протидія витонченим спробам протиправного переміщення товарів та інших предметів через митний кордон України вимагає інших методів і засобів боротьби, принципово нових форм і механізму правового та практичного співробітництва, єдності інтересів і зусиль професіоналів різних правоохоронних органів.

Товари та інші предмети, що переміщуються через митний кордон України, окрім митного контролю, можуть підлягати й іншим видам контролю:

- санітарному;
- ветеринарному;
- фітосанітарному;
- радіологічному;
- екологічному.

Митне оформлення може бути завершене тільки після закінчення зазначених видів контролю (ст. 18 МК).

Суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності (далі — ЗЕД) та громадяни мають право на своєчасне і повне ознайомлення з офіційними текстами законів та інших нормативних актів, а також із змінами в них, що регулюють відносини, які прямо чи побічно стосуються митної справи (ст. 19 МК).

- Суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності та громадяни мають право на безпосереднє одержання інформації від митних органів.

Крім того, під час здійснення своїх функцій митні органи можуть співпрацювати з митними та іншими органами іноземних держав та міжнародними організаціями.

Контрольні запитання до теми 1

1. Дата прийняття Митного кодексу України.
2. Кількість створення регіональних митниць України, їх назва та місце дислокації.
3. Яким нормативним документом було передбачено створення Державної митної служби України?
4. Хто призначає на посаду та звільняє з посади начальника регіональної митниці?
5. Які головні завдання митних органів країни?
6. З якою метою здійснюється взаємодія митних органів з правоохоронними і контролюючими органами?
7. Яким видам контролю підлягають товари, що переміщуються через митний кордон України?
8. Які існують напрямки взаємодії?
9. Які види спеціальних операцій проводять митні органи?

2. МИТНИЙ КОНТРОЛЬ

Діяльність митних органів України пов'язана із здійсненням митного контролю та митного оформлення товарів, речей, валюти, цінностей, транспортних засобів, які переміщуються через митний кордон України.

Митне оформлення та митний контроль здійснюються особовим складом підрозділів регіональних митниць, митниць, і є його повсякденною роботою. Як і будь-яка діяльність, робота по виконанню митного контролю та митного оформлення потребує належної організації. Тобто всі операції, які здійснюються в процесі митного оформлення та контролю, повинні бути належним чином упорядковані та відображені в нормативних актах (документах), технологічних схемах, порядках, що визначають правову основу та послідовність дій співробітників митниці. Така робота проводиться в митних органах України Управлінням організації митного контролю Держмитслужби України та відділами організації митного контролю регіональних митниць. У митницях функція

по організації митного контролю покладається на одного із заступників начальника митниці або на один чи декілька спеціально створені підрозділи (відділ, сектор).

Управління організації митного контролю Державної митної служби України підпорядковується заступнику Голови ДМСУ, відділ організації митного контролю регіональної митниці — начальнику регіональної митниці та одному із його заступників. Структура Управління організації митного контролю затверджується Головою ДМСУ (рис. 2.1), відділу організації митного контролю — начальником регіональної митниці.

Основними завданнями і напрямками організації митного контролю є:

— підготовка проектів законодавчо-нормативних актів з питань організації та розвитку митної інфраструктури;

— аналіз діючих та впровадження передових форм і методів митного контролю та заходів підвищення їх ефективності;

— запровадження технологій митного контролю та митного оформлення;

— організація взаємодії митних органів (підрозділів) зі службами прикордонного, санітарного, фітосанітарного, радіологічного, ветеринарного, екологічного контролю, іншими контрольними службами та правоохоронними органами при здійсненні митного контролю;

— розробка і запровадження нових систем захисту результатів митного оформлення;

— удосконалення видів особистих митних забезпечень, форм їх застосування.

Підготовка проектів законодавчо-нормативних актів з питань організації та розвитку митної інфраструктури здійснюється на регіональному (регіональні митниці, митниці) та центральному (центральный апарат ДМСУ) рівнях. Регіональні митниці на підставі практичної роботи оперативних підрозділів збирають, узагальнюють, систематизують та аналізують інформацію щодо діючого порядку митного оформлення та контролю, розвитку інфраструктури регіональної митниці та підпорядкованих їй митниць, виявляють проблемні питання, вивчають передовий досвід і готують пропозиції ДМСУ щодо вирішення проблемних питань, розповсюдження передового досвіду, вдосконалення

порядку митного контролю та митного оформлення. Передові форми та методи митного контролю, а також заходи по підвищенню їх ефективності впроваджуються регіональною митницею у практику роботи підпорядкованих митниць. На підставі отриманої від митниць інформації ДМСУ (управління центрального апарату) готує проекти законодавчих актів і нормативні акти з питань митної справи та організації і розвитку митної інфраструктури. Одним з елементів митної інфраструктури є *пункт пропуску через державний кордон України — це спеціально виділена територія на залізничних і автомобільних станціях, у морських і річкових портах, аеропортах (на аеродромах) з комплексом будівель, споруд і технічних засобів, де здійснюються прикордонний, митний та інші види контролю і пропуск через державний кордон осіб, транспортних засобів, вантажів та іншого майна.*

Пункти пропуску поділяються:

— *за видами сполучення* — на залізничні, автомобільні, морські, річкові, повітряні, пішохідні, поромні;

— *за категоріями* — на міжнародні (пропуск через кордон громадян і транспортних засобів усіх держав), міждержавні (пропуск через кордон громадян і транспортних засобів України і суміжної держави), місцеві (спрощений пропуск через кордон громадян України і суміжної держави, які проживають у прикордонних областях, районах, та транспортних засобів, що їм належать);

— *за характером транспортних перевезень* — на пасажирські, вантажні, вантажно-пасажирські;

— *за режимом функціонування* — на постійні, тимчасові;

— *за часом роботи* — на цілодобові та такі, що працюють у визначений час.

Одним із напрямків організації митного контролю є розробка і запровадження в дію технологічних схем митного контролю та митного оформлення.

Технологічна схема — це встановлена керівництвом митного органу, обов'язкова для виконання послідовність дій співробітників підрозділів митного органу під час здійснення операцій митного контролю та митного оформлення. Технологічна схема може регламентувати діяльність як одного окремо взятого підрозділу, так і

декількох підрозділів митного органу в комплексі, а також взаємодію підрозділів митного органу з підрозділами інших контролюючих органів (служб): ветеринарної, санітарної, фітосанітарної, екологічної, підрозділами прикордонних військ України та ін. За допомогою технологічних схем, погоджених з відповідними службами, врегульовуються питання взаємодії під час здійснення митного контролю та митного оформлення.

Взаємодія — це комплекс організаційних заходів, спрямованих на узгодженість дій різних підрозділів, служб, посадових осіб під час здійснення митного контролю та митного оформлення.

Результати митного оформлення, з метою виключення підробок, фальсифікації, потребують спеціального захисту. Такий захист передбачений на особистих митних забезпеченнях особового складу (особистій номерній печатці, штампі «Під митним контролем»). Також використовується захист у вигляді нумерації бланків митних документів (митних декларацій, протоколів про порушення митних правил тощо), нанесення на такі бланки спеціального малюнка, водяних знаків. Робота по запровадженню нових систем захисту результатів митного оформлення є одним із напрямків організації митного контролю. Одним із нових видів захисту, впровадженим Управлінням організації митного контролю ДМСУ, є нанесення на відбитки особистих митних забезпечень та митні документи спеціальних голографічних етикеток з декількома ступенями захисту. Самі митні забезпечення та порядок їх застосування також постійно вдосконалюються Держмитслужбою України. Так, у 1997 р. повністю було змінено форми митних забезпечень на більш досконалі. *В митній системі України використовується чотири типи митних забезпечень:*

1) особиста номерна печатка інспектора — проставляється на митних документах і свідчить про завершення митного оформлення;

2) штамп «Під митним контролем» — проставляється на митних документах і свідчить про знаходження вантажу під митним контролем;

3) пломбір з пуансонами — для накладення спеціальних пломб на місця, приміщення, транспортні засоби, в яких зберігаються або переміщуються товари та інші предмети, що знаходяться під митним контролем;

4) особиста металева печатка — для накладення відтисків на приміщення, сейфи, шафи тощо, в яких знаходяться митні документи, митне забезпечення інших видів або предмети під митним контролем.

Особисті митні забезпечення типів 1 і 2 (особиста номерна печатка інспектора та штамп «Під митним контролем») виготовлено на основі універсального дата-штампа зі спеціальними барабанами та матрицею. На барабанах нанесено службові символи, що змінюються відповідно до потреб та вимог і мають декілька ступенів захисту.

Для відтиску особистої номерної печатки інспектора або штампа «Під митним контролем» на барабанах набирається рядок із дев'яти символів, кожний символ якого може змінюватися окремо, незалежно від інших.

Наприклад: > 03 05 98 07, E 01 01 98 09.

Перший символ рядка має п'ять значень:

— позначки у вигляді > (на в'їзд); < (на виїзд) використовуються в особистій номерній печатці інспектора та вказують напрямок переміщення об'єктів митного контролю;

— три літерні значення у вигляді E (експорт), I (імпорт), T (транзит) застосовуються для штампа «Під митним контролем».

Символи з другого по сьомий відведено для позначення дати проставлення відтиску. Вони змінюються відповідно до поточної дати інспектором митниці самостійно.

Восьмий та дев'ятий символи рядка відведено для *першого ступеня захисту* від підробок. Змінюються інспектором митниці згідно з листом Державної митної служби України за підписом Голови ДМСУ або його заступників. Самостійно встановлювати інші значення цих символів *забороняється*.

Для роботи з особистими митними забезпеченнями типів 1 і 2 використовується спеціальна фарба різних кольорів (*другий ступінь захисту* від підробок), зміна кольору якої проводиться тільки централізовано Державною митною службою й одночасно по всіх митницях України.

Колір спеціальної фарби встановлюється єдиним для митних органів України і може змінюватися тільки згідно з листом Державної митної служби України, підписаним Головою ДМСУ або його заступниками.

Установлюються такі порядкові номери кольорів спеціальної фарби:

- 1) зелений;
- 2) червоний;
- 3) синій.

Митне забезпечення типу 3 (пломбір) виготовляється на базі стандартного пристрою (ГОСТ 18680-73) зі змінними пуансонами, призначеними для нанесення відтисків на металеву пломбу, на яких зображено: з одного боку — тризначний код митниці та номер спеціального пломбіра, з другого — зображення кадуцея, обрамлене обрисом Золотих воріт.

Митні забезпечення типу 4 (особиста металева печатка) виготовляються для внутрішніх потреб митниці: опечатування робочих індивідуальних портфелів, приміщень, сейфів, шаф. У внутрішньому колі відбито номер особистої металевої печатки, у просторі між внутрішнім та зовнішнім колами розташовано назву митниці — власника митного забезпечення.

З метою встановлення законності переміщення через митний кордон України транспортних засобів, товарів та інших предметів, обліку, обкладення їх митом і митними зборами митниця має право провести огляд транспортних засобів, товарів, предметів.

Переогляд транспортних засобів, товарів, предметів може бути проведено за наявності підстав вважати, що переміщувані через митний кордон транспортні засоби, товари, предмети містять:

- предмети контрабанди; предмети — безпосередні об'єкти порушення митних правил;
- предмети, що можуть завдати шкоди здоров'ю, або загрожувати життю населення та тваринного світу, або призвести до руйнування навколишнього середовища;
- продукцію, що містить пропаганду ідей війни, расизму та расової дискримінації, геноциду та ін., що суперечить відповідним нормам Конституції (Основного Закону) України;
- товари, імпорт яких здійснюється з порушенням прав, промисловості або інтелектуальної власності;
- щодо яких не було здійснено митного оформлення.

Якщо є достатні підстави вважати, що громадянин переміщує через митний кордон України товари, які підлягають обліку і контролю інших державних органів; товари, з яких справляється мито, митні збори та інші митні платежі, а також товари, переміщення яких через митний кордон України заборонене або обмежене, митний орган має право провести огляд, а також переогляд ручної поклажі та багажу з розпакуванням багажу цього громадянина.

З метою припинення переміщення через територію України товарів, заборонених для транзиту, огляду та переогляду можуть також підлягати ручна поклажа і багаж громадян, які перетинають транзитом територію України.

Огляд та переогляд ручної поклажі та багажу громадянина здійснюються в присутності цього громадянина чи його уповноваженого представника, який діє на підставі належним чином оформленого доручення.

Огляд та переогляд ручної поклажі та багажу в разі відсутності громадянина чи його уповноваженого представника здійснюється :

— якщо є достатні підстави вважати, що несупроводжуваний багаж містить товари, які становлять небезпеку для життя і здоров'я людей, тварин та рослин чи можуть завдати матеріальної шкоди громадянам, підприємствам;

- якщо громадянин чи його представник не з'явився впродовж місяця з дня надходження несупроводжуваного багажу;

- якщо товари пересилаються в міжнародних поштових відправленнях;

- в разі залишення на території України ручної поклажі й багажу з порушенням зобов'язання про їх транзит через територію України.

Огляд та переогляд ручної поклажі і багажу в разі відсутності громадянина чи його уповноваженого представника здійснюються в присутності представників підприємства, що здійснює перевезення, пересилання ручної поклажі та багажу чи їх зберігання.

Про здійснення огляду та переогляду складається акт, форму якого встановлює Державна митна служба України.

Особистий огляд, як виняткова форма митного контролю, може проводитися за письмовим рішенням начальника митного органу або

особи, яка його заміщує, якщо є достатні підстави вважати, що громадянин, який прямує через митний кордон України чи перебуває в зоні митного контролю або в транзитній зоні міжнародного аеропорту, приховує предмети контрабанди чи товари, які є безпосередніми об'єктами порушення митних правил або заборонені для ввезення в Україну, вивезення з України чи транзиту через територію України. Перед початком огляду посадова особа митного органу повинна пред'явити громадянину письмове рішення начальника митного органу або особи, яка його заміщує, ознайомити громадянина з його правами та обов'язками під час проведення такого огляду і запропонувати добровільно пред'явити приховувані товари.

Особистий огляд проводиться посадовою особою митного органу однієї статі з громадянином, який проходить огляд, у присутності не менш як двох понятих тієї ж статі (не зацікавлених у справі) в ізольованому приміщенні, що відповідає встановленим санітарно-гігієнічним вимогам. Доступ у це приміщення громадян, які не беруть участі в огляді, і можливість спостерігати за проведенням особистого огляду з боку таких громадян мають бути виключені. Обстеження органів тіла громадянина, який підлягає огляду, має проводитися лише медичним працівником.

Під час проведення особистого огляду складається протокол за формою, що встановлюється Державною митною службою України за погодженням із Міністерством юстиції України.

Протокол підписується посадовою особою митного органу, яка проводила огляд; громадянином, який проходив огляд; понятими, які були присутні під час огляду, а в разі обстеження медичним працівником — також і ним. Громадянин, який проходив огляд, має право зробити заяву в такому протоколі.

Відповідно до п. 2 Постанови Кабінету Міністрів України від 09.07.97 р. № 574 поняття митного режиму включає сукупність положень, що визначають для митних цілей статус транспортних засобів, товарів та інших предметів, які переміщуються через митний кордон України.

Застосування митних режимів дозволяє митним органам однотипно визначати статус переміщуваних через митний кордон України транспортних засобів, товарів та інших предметів і відповідно до

передбачених законодавством положень щодо встановлення заходів тарифного та нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності контролювати їх виконання суб'єктами ЗЕД під час здійснення ними зовнішньоекономічних операцій.

Особливий режим звільнення від митного контролю використовується відповідно до ст. 34 Митного кодексу України лише у випадках, установлених цим Кодексом та іншими законами України, в тому разі, коли митниця не має права застосувати всі чи окремі заходи щодо здійснення митного контролю.

Митні пільги щодо проходження митного контролю надаються українським державним органам, підприємствам, їх службовим особам та громадянам виключно законами України.

Незастосування митного контролю не повинно означати звільнення державних органів, підприємств, їх службових осіб та громадян від обов'язку дотримання порядку переміщення через митний кордон України товарів та інших предметів.

Відповідно до чинного законодавства України до категорії вантажів, на які можуть розповсюджуватися спеціальні режими митного контролю, відносяться окремі вантажі військового та загального призначення, які переміщуються через митний кордон України як юридичними, так і фізичними особами за особливих умов.

Особливий режим звільнення від митного огляду військових транспортних засобів та військової техніки при проходженні ними митного кордону України відповідно до ст. 35 Митного кодексу України, якщо інше не передбачено законодавчими актами України, застосовується до:

1) військових кораблів, суден забезпечення Військово-Морських Сил, укомплектованих повністю військовою командою;

2) бойових повітряних суден;

3) суден забезпечення Військово-Морських Сил, укомплектованих змішаною командою;

4) військово-транспортних повітряних суден та інших суден, що згідно із спеціальною заявою Міністерства оборони України виконують завдання військово-оперативного характеру;

5) військової техніки, яка рухається своїм ходом.

Іноземні військові кораблі (судна), бойові та військово-транспортні повітряні судна, а також військова техніка, що прибувають до України чи вибувають за кордон, митному огляду не підлягають.

Речі, що належать військовослужбовцям, не звільняються від огляду, якщо інше не передбачено законодавством України.

Командири (капітани) кораблів та суден, а також військових частин, до складу яких входить така військова техніка, несуть відповідальність за дотримання положень цього Кодексу та інших актів законодавства про митну справу.

Відповідно до ст. 35 Митного кодексу України спеціальні митні режими огляду речей можуть використовуватися митними органами України за погодженням з ДМСУ.

Спеціальні режими застосовуються в разі переміщення громадянами через митний кордон України речей, що не підлягають обов'язковому декларуванню та митному обкладенню і не підпадають під категорії предметів, на переміщення яких через митний кордон України встановлено заборони чи обмеження.

Спеціальні режими використовуються в митницях, де обладнано зони (коридори) спрощеного митного контролю. Громадяни, які проходять через зони (коридори) спрощеного митного контролю, звільняються від подання митної декларації.

Спеціальні режими огляду речей громадян, які перетинають митний кордон за принципом «зеленого коридору», застосовуються в пунктах пропуску на кордоні України.

Поняття «зелений коридор» означає застосування в пунктах пропуску на кордоні спрощеного режиму пропуску особистих речей та інших предметів некомерційного характеру, які переміщуються через митний кордон України громадянами.

Як правило, «зеленим коридором» користуються громадяни, в яких відсутні супроводжуваний багаж та предмети, які згідно з діючим законодавством підлягають обов'язковому декларуванню і на які законодавством не передбачено обмеження чи заборони при їх переміщеннях через митний кордон України.

Громадяни, які користуються зоною спрощеного митного контролю по «зеленому коридору», не звільняються від декларування митним

органам переміщуваних через митний кордон предметів. Декларування таких предметів проводиться особою, що їх переміщує через митний кордон, в усній, а за її бажанням — і в письмовій формах.

Звільнення від подання митної декларації не означає звільнення громадян від обов'язку дотримуватися порядку переміщення через митний кордон України речей та інших предметів.

Висновки:

1. Загальні митні режими визначають статус переміщуваних через митний кордон України товарів та інших предметів і застосовуються в практиці роботи митних органів України для однотипного проведення процедур митного контролю окремих видів зовнішньоекономічних операцій суб'єктів ЗЕД.

2. Особливі режими митного контролю використовуються поряд із загальними митними режимами в окремо передбачених законодавством України випадках відповідно до ст. ст. 34—36 Митного кодексу України.

Відповідно до мети переміщення товарів через митний кордон України запроваджуються такі види митного режиму:

- 1) імпорт;
- 2) реімпорт;
- 3) експорт;
- 4) реекспорт;
- 5) транзит;
- 6) тимчасове ввезення (вивезення);
- 7) митний склад;
- 8) спеціальна митна зона;
- 9) магазин безмитної торгівлі;
- 10) переробка на митній території України;
- 11) переробка за межами митної території України;
- 12) знищення або руйнування;
- 13) відмова на користь держави.

На сьогодні діють в Україні лише 9 видів митного контролю, а саме:

Імпорт - митний режим, відповідно до якого товари ввозяться на митну територію України для вільного обігу без обмеження строку їх перебування на цій території та можуть використовуватися без будь-яких митних обмежень.

Ввезення товарів на митну територію України в режимі імпорту передбачає:

- подання митному органу документів, що засвідчують підстави та умови ввезення товарів на митну територію України;
- сплату податків і зборів, якими обкладаються товари під час ввезення на митну територію України відповідно до законів України;
- дотримання вимог, передбачених законом, щодо заходів нетарифного регулювання та інших обмежень.

Експорт - митний режим, відповідно до якого товари вивозяться за межі митної території України для вільного обігу без зобов'язання про їх повернення на цю територію та без встановлення умов їх використання за межами митної території України.

Вивезення товарів за межі митної території України в режимі експорту передбачає:

- подання митному органу документів, що засвідчують підстави та умови вивезення товарів з межі митної території України;
- сплату податків і зборів, встановлених на експорт товарів;
- дотримання експортером вимог, передбачених законом.

Транзит – митний режим, відповідно до якого товари і транспортні засоби переміщуються під митним контролем між двома митними органами або в межах зони діяльності одного митного органу без будь-якого використання таких товарів і транспортних засобів на митній території України.

Товари, що переміщуються транзитом, повинні:

- 1) перебувати у незмінному стані, крім змін внаслідок природного зношення або втрат за нормальних умов транспортування та зберігання;
- 2) не використовуватися на території України ні з якою іншою метою, крім транзиту;
- 3) у випадках, визначених законодавством України, переміщуватися за наявності дозволу на транзит через територію України, який видається відповідними уповноваженими органами;
- 4) у випадках, визначених Кабінетом Міністрів України, переміщуватися встановленими маршрутами та шляхами;
- 5) бути доставленими до митного органу призначення у строк, що визначається відповідно до чинних в Україні нормативів на перевезення

вантажів, виходячи з виду транспорту, маршруту, відстані до кінцевого пункту та інших умов перевезення.

Тимчасове ввезення (вивезення) - митний режим, відповідно до якого товари можуть ввозитися на митну територію України чи вивозитися за межі митної території України з обов'язковим наступним поверненням цих товарів без будь-яких змін, крім природного зношення чи втрат за нормальних умов транспортування.

Переміщення товарів у режимі тимчасового ввезення (вивезення) передбачає:

1) подання митному органу документів на такі товари з обґрунтуванням підстав їх тимчасового ввезення на митну територію України (вивезення за межі митної території України);

2) надання митному органу, що здійснює митне оформлення товарів, які тимчасово ввозяться (вивозяться), зобов'язання про їх зворотне вивезення (ввезення) у строки, що обумовлені метою тимчасового ввезення (вивезення), але не перевищують строків, встановлених законодавством;

3) подання митному органу, що здійснює митне оформлення товарів, які тимчасово ввозяться (вивозяться), дозволу відповідного компетентного органу на тимчасове ввезення (вивезення) товарів, якщо отримання такого дозволу передбачено законом.

Загальний строк тимчасового ввезення (вивезення) товарів становить один рік з дня ввезення на митну територію України (вивезення з митної території України).

З урахуванням мети ввезення (вивезення) товарів та інших обставин строк може бути продовжений відповідним митним органом.

Митний склад - митний режим, відповідно до якого ввезені з-за меж митної території України товари зберігаються під митним контролем без справляння податків і зборів і без застосування до них заходів нетарифного регулювання та інших обмежень у період зберігання, а товари, що вивозяться за межі митної території України, зберігаються під митним контролем після митного оформлення митними органами до фактичного їх вивезення за межі митної території України.

У режим митного складу можуть поміщатися будь-які товари, за винятком товарів, заборонених до ввезення в Україну, вивезення з

України та транзиту через територію України, а також товарів, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України.

Товари, що можуть завдати шкоди іншим товарам або вимагають особливих умов зберігання, повинні зберігатися у спеціально обладнаних приміщеннях.

Строк зберігання товарів, ввезених із-за меж митної території України, в режимі митного складу не може перевищувати трьох років з дати поміщення цих товарів у зазначений режим.

Для зберігання товарів у режимі митного складу використовуються спеціально обладнані приміщення, резервуари, майданчики - митні ліцензійні склади.

Ліцензування діяльності, пов'язаної з відкриттям та експлуатацією митних ліцензійних складів, здійснюється відповідно до Закону України "Про ліцензування певних видів господарської діяльності" та ліцензійних умов.

Спеціальна митна зона - це митний режим, відповідно до якого до товарів, які ввозяться на території відповідних типів спеціальних (вільних) економічних зон із-за меж митної території України, а також до товарів, які вивозяться з територій зазначених зон за межі митної території України, не застосовуються заходи тарифного і нетарифного регулювання, якщо інше не передбачено законом.

Спеціальними митними зонами є частини території України, на яких запроваджено митний режим спеціальної митної зони. Для цілей оподаткування товари, ввезені на території спеціальних митних зон, розглядаються як такі, що знаходяться за межами митної території України.

Спеціальні митні зони створюються відповідно до законодавства України про спеціальні (вільні) економічні зони шляхом прийняття окремого закону для кожної спеціальної митної зони з визначенням її статусу, території, строку, на який вона створюється, та особливостей застосування законодавства України на її території. Законом встановлюються вимоги щодо створення спеціальної митної зони, види товарів, дозволених до ввезення у таку зону, та характер операцій, що здійснюються з товарами у межах зони. У законі також визначаються вимоги щодо організації роботи спеціальної митної зони та обов'язки

органів управління зони по виконанню вимог митного законодавства під час здійснення митного контролю.

Розпорядження товарами, що знаходяться в спеціальній митній зоні, у разі ліквідації зони:

у разі ліквідації спеціальної митної зони власники товарів, що перебувають у цій зоні, або уповноважені ними особи зобов'язані розпорядитися зазначеними товарами до моменту остаточного вирішення усіх питань, пов'язаних з ліквідацією спеціальної митної зони.

У разі якщо до моменту остаточного вирішення усіх питань, пов'язаних з ліквідацією спеціальної митної зони, власник товарів, що перебувають у цій зоні, або уповноважена ним особа не розпорядиться зазначеними товарами, такі товари підлягають декларуванню до іншого митного режиму.

Магазин безмитної торгівлі - митний режим, відповідно до якого товари, а також супутні товарам роботи, не призначені для споживання на митній території України, знаходяться та реалізуються під митним контролем у пунктах пропуску на митному кордоні України, відкритих для міжнародного сполучення, інших зонах митного контролю, визначених митними органами України, без справляння мита, податків, установлених на експорт та імпорт таких товарів, та без застосування заходів нетарифного регулювання.

Товари, а також супутні товарам роботи, в режимі магазину безмитної торгівлі реалізуються лише у спеціальних торговельних закладах (магазинах безмитної торгівлі).

Розташування магазинів безмитної торгівлі та умови реалізації в них товарів повинні виключати можливість безпосереднього ввезення цих товарів для споживання на митній території України.

Приміщення магазину безмитної торгівлі може включати в себе:

- торговельний зал (зали), у тому числі бари та пункти громадського харчування;
- допоміжні приміщення;
- склад магазину.

Строк перебування товарів у режимі магазину безмитної торгівлі не може перевищувати трьох років з дня їх поміщення у цей режим. Після

закінчення або впродовж зазначеного строку товари можуть бути заявлені митному органу:

- для вільного обігу на митній території України;
- для вільного обігу за межами митної території України;
- для поміщення в режим митного складу;
- для знищення під митним контролем.

Власники магазинів безмитної торгівлі можуть мати митні склади для зберігання та наступного постачання в магазини всіх видів товарів, у тому числі підакцизних.

Магазини безмитної торгівлі здійснюють торгівлю всіма видами продовольчих і непродовольчих товарів вітчизняного (на умовах експорту) та іноземного походження, крім товарів, які заборонені відповідно до законодавства до ввезення, вивезення та транзиту через територію України.

Порядок відкриття, ліквідації магазинів безмитної торгівлі, а також правила продажу ними товарів встановлюються Кабінетом Міністрів України.

У разі набрання чинності рішенням про ліквідацію магазину безмитної торгівлі розміщення нових партій товарів, а також реалізація товарів у магазині не дозволяються. Товари, що знаходяться в магазині безмитної торгівлі, підлягають негайному переміщенню на склад магазину та декларуванню власником магазину до іншого митного режиму.

Переробка на митній території України - митний режим, відповідно до якого ввезені на митну територію України товари, що походять з інших країн, піддаються у встановленому законодавством порядку переробці без застосування до них заходів нетарифного регулювання, за умови вивезення за межі митної території України продуктів переробки відповідно до митного режиму експорту.

Переробка за межами митної території України - митний режим, відповідно до якого товари, що перебувають у вільному обігу на митній території України, вивозяться без застосування заходів тарифного та нетарифного регулювання з метою їх переробки за межами митної території України та наступного повернення в Україну.

Контрольні запитання до теми 2

1. Які з зазначених нижче відділів входять до структури Управління організації митного контролю ДМСУ:

- а) технології митного контролю та оформлення;
- б) митних доходів та платежів;
- в) контролю за доставкою вантажів;
- г) декларування та митних режимів;
- ґ) по боротьбі з порушеннями митних правил;
- д) відділ митної інфраструктури;
- е) відділ неторгових операцій;
- є) загальний відділ?

2. Які завдання і напрямки є основними для організації митного контролю;

- а) контроль за надходженням митних платежів;
- б) аналіз діючих і впровадження передових форм та методів митного контролю і заходів підвищення їх ефективності;
- в) запровадження технологій митного контролю та митного оформлення;
- г) організація та ведення правової роботи в митних органах;
- ґ) розробка і запровадження нових систем захисту результатів митного оформлення;
- д) забезпечення підпорядкованих підрозділів форменим одягом та бланковою продукцією;
- е) підготовка проектів законодавчо-нормативних актів з питань організації та розвитку митної інфраструктури;
- є) організація взаємодії митних органів (підрозділів) зі службами прикордонного, санітарного, фітосанітарного, радіологічного, ветеринарного, екологічного контролю, іншими контрольними службами та правоохоронними органами при здійсненні митного контролю;
- ж) удосконалення видів особистих митних забезпечень, форм їх застосування.

3. Як поділяються пункти пропуску на державному кордоні за видами сполучення?

4. Основною різницею між міжнародними та міждержавними пунктами пропуску на державному кордоні є:

- а) державна приналежність переміщуваних через них вантажів;
- б) державна приналежність переміщуваних через них транспортних засобів;
- в) категорія шляху сполучення, який пролягає через пункт пропуску (наприклад, автодорога 1, 2, 3 категорій).

5. Чи може бути на особистих митних забезпеченнях типів 1, 2 використано код першого ступеня захисту 567?

6. Чи може бути на особистих митних забезпеченнях типів 1, 2 використано другий ступінь захисту чорного кольору?

7. Чи відноситься голографічна етикетка до митного забезпечення типу 3?

8. Які технічні засоби митного контролю застосовуються при проведенні митного контролю товарів, предметів, транспортних засобів?

9. На підставі чого проводиться переогляд товарів, предметів, транспортних засобів?

10. Поняття митний режим.

11. Поняття митного режиму – експорт.

12. Поняття митного режиму – імпорт.

13. Поняття митного режиму – транзит.

14. Поняття митного режиму – тимчасове ввезення, вивезення.

15. Поняття митного режиму – ліцензійний склад.

16. Поняття митного режиму – магазин безмитної торгівлі.

Модуль 2.

Порядок митного оформлення товарів та інших предметів при переміщенні через митний кордон України

3. МИТНЕ ОФОРМЛЕННЯ

Переміщення через митний кордон України товарів та інших предметів підлягає митному оформленню.

Метою здійснення митного оформлення є:

1. Забезпечення митного контролю, який здійснюється з метою дотримання державними органами, підприємствами та їх службовими особами, а також громадянами порядку переміщення через митний кордон України товарів та інших предметів. Митний контроль здійснюється службовими особами митниці шляхом перевірки документів, необхідних для такого контролю, митного огляду транспортних засобів, товарів та інших предметів, особистого огляду, переогляду, обліку предметів, які переміщуються через митний кордон України, а також в інших формах.

2. Стягнення в Державний бюджет податків при переміщенні товарів через митний кордон України.

3. Захист національного ринку від неякісних імпортованих товарів і забезпечення підтримки національного виробника шляхом надання йому можливості конкурувати з іноземними суб'єктами підприємницької діяльності.

Порядок здійснення операцій з митного оформлення визначається Державною митною службою України відповідно до Митного кодексу України. *Оформлюються митні документи українською мовою або офіційними мовами митних союзів, якщо Україна є їх членом.*

Митне оформлення здійснюється службовими особами митниці в місцях розташування митниць — зонах митного контролю — спільно з зацікавленими державними органами впродовж часу, визначеного митницею.

Території зон митного контролю встановлюються:

1) у пунктах пропуску через державний кордон України — митницею за погодженням із прикордонними військами;

2) у пунктах на митному кордоні України, що є межами спеціальних-митних зон — митницею самостійно;

3) на територіях і в приміщеннях підприємств, що зберігають товари та інші предмети під митним контролем, — митницею самостійно.

З метою митного контролю та митного оформлення *митниця може брати проби і зразки товарів та інших предметів для проведення їх дослідження. У разі відмови в пропуску через митний кордон України товарів та інших предметів митниця зобов'язана давати заінтересованим особам вичерпні роз'яснення вимог митного оформлення, виконання яких забезпечує можливість пропуску.* При цьому підприємство або громадянин, які представляють товари та інші предмети до митного оформлення, повинні усунути виявлені недоліки і пройти митне оформлення.

Митне оформлення переміщення через кордон товарів та інших предметів, що належать суб'єктам підприємницької діяльності здійснюється із застосуванням уніфікованого адміністративного документа форми МД-2 (і — за необхідності — додаткових аркушів форми МД-3 і МД-8) — вантажної митної декларації (далі — ВМД).

Процес митного оформлення товарів та інших предметів складається з двох частин (черговість їх здійснення залетить від напрямку переміщення через кордон — експорт або імпорт):

— представлення ВМД до внутрішньої митниці та її оформлення. ВМД подається до митниці підприємствами, які здійснюють декларування товарів на підставі договору і діють за дорученням суб'єкта підприємницької діяльності, або безпосередньо представником суб'єкта підприємницької діяльності;

— пропуск прикордонною митницею товарів через митний кордон України із використанням ВМД (при імпорті — попередньої ВМД).

Остаточне митне оформлення вантажу здійснюється у внутрішній митниці. При цьому перевірка ВМД проходить декілька етапів контролю, які проводяться працівниками відповідних підрозділів митниць. При необхідності додаткових досліджень товарів або більш поглибленого

вивчення наданих декларантом документів співробітниками митниці, які перевіряють ВМД, може бути направлений запит, наприклад, до митної лабораторії для уточнення хімічного складу товару, до відділу технічних засобів контролю для проведення контролю носіїв інформації, відділу тарифів і вартості для перевірки заявленої вартості та експертизи сертифікатів, які засвідчують країну походження товарів, тощо. Завершення митного оформлення кожним із співробітників фіксується поставленням відтисків штампів контрольних відміток на зворотному боці ВМД. Митне оформлення ВМД може бути остаточно завершено тільки після проведення всіх цих видів контролю.

Транспортні засоби, товари та предмети підлягають обов'язковому декларуванню митницям України. Декларування здійснюється шляхом заяви у встановленій формі точних даних та мети переміщення через митний кордон України товарів, майна та інших предметів і про самі товари, майно та інші предмети, а також будь-яких відомостей, необхідних для митного контролю та митного оформлення.

Товари та інші предмети декларуються митницями шляхом подання вантажної митної декларації й оформлюються в митному відношенні митницею, в зоні діяльності якої розташований відправник чи одержувач цих товарів. Декларування товарів, майна та інших предметів здійснюється підприємствами, що ввозять в Україну або вивозять з України такі товари, майно та інші предмети самостійно або на договірній основі через організації, визначені митницею як декларанти. Визнання підприємства як декларанта і допущення його до декларування на підставі договору здійснюється шляхом видачі митницею такому підприємству свідоцтва про визнання його як декларанта.

Положення про вантажну митну декларацію (далі-Положення) має на меті визначити статус, призначення декларації, встановити загальний порядок її заповнення, оформлення, обліку, зберігання та інші норми і принципи, що застосовуються до вантажної митної декларації, відповідно до чинного законодавства У країни.

Вантажна митна декларація застосовується при декларуванні суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності та іншими юридичними (а в окремих випадках — фізичними особами) товарів та інших предметів, що переміщуються через митний кордон України. Процедура декларування,

включаючи його форми, необхідність оформлення ВМД при декларуванні визначається Кабінетом Міністрів України.

Вантажна митна декларація — складений письмово уніфікований адміністративний документ (УАД), у якому декларантом заявлена мета переміщення через митний кордон України товарів та інших у предметів, містяться точні дані про самі товари й предмети, транспортні засоби, а також інформація, необхідна для здійснення митного контролю, митного оформлення, нарахування митних платежів, формування державної та митної статистики.

Оформлена в митному відношенні ВМД — це документ, що засвідчує надання державою суб'єкту зовнішньоекономічної діяльності права на розміщення товарів або інших предметів у визначений митний режим. У залежності від митного режиму оформлена ВМД може закріплювати за означеним суб'єктом зовнішньоекономічної діяльності певні зобов'язання, а в разі вивезення товарів та інших предметів також засвідчує право суб'єкта на одноразове переміщення їх через митний кордон України. Оформлена в митному відношенні ВМД — це правовий документ, який, у разі необхідності, підтверджує певні права або права та обов'язки суб'єкта при здійсненні ним правових, фінансових, господарських та інших видів діяльності. Термін дії ВМД не обмежується часовою нормою. Митний орган, у разі оформлення товарів, що вивозяться за межі митної території України, має право вказати у декларації термін доставляння товарів у митний орган — пункт пропуску на митному кордоні України.

ВМД, заповнена декларантом згідно з діючими правилами, засвідчена ним у встановленому порядку та подана митному органу для оформлення, — це документально оформлена заява особи, яка таким чином бере на себе відповідальність за достовірність викладених у ВМД відомостей, закріплюється одним із видів митного забезпечення (штамп «Під митним контролем») на всіх аркушах ВМД та реєстраційним номером, а також реєстрацією ВМД у журналі обліку ВМД. Після завершення цієї процедури декларант несе юридичну відповідальність за відомості, зазначені у ВМД. Ця декларація не може бути відкликана декларантом. Відповідальність за нез'явлення в декларації точних відомостей передбачена чинним законодавством.

ВМД оформлюється на єдиних стандартних самокопіювальних бланках встановленого зразка А4, що виготовляються друкарським способом. Оформлення ВМД з використанням інших бланків не допускається. Контроль за оформленням ВМД на єдиних стандартних бланках здійснюється Державною митною службою. Для митного оформлення використовуються бланки аркушів ВМД: основних — форми МД-2 та додаткових — форми МД-3. Під час митного оформлення товарів у випадках, визначених ДМСУ, замість додаткових аркушів МД-3 допускається застосування специфікацій форми МД-8.

Кількість бланків форми МД-2, МД-3, необхідних для надання митниці при митному оформленні однієї декларації, та порядок використання МД-8 встановлюється Державною митною службою. На сьогодні комплект ВМД складається з п'яти зброшурованих номерних основних аркушів форми МД-2 та аналогічно МД-3, МД-8.

ВМД заповнюється на товари, фактурна вартість яких перевищує суму, еквівалентну 100 доларам США, а також на товари незалежно від їх фактурної вартості у випадках, передбачених законодавством.

ВМД складається на партію товарів за умови, що до всіх товарів означеної партії застосовується єдиний митний режим.

Партія товару — це:

— товари та інші предмети, що надсилаються на адресу одного одержувача за одним товаротранспортним документом (накладною, Коносаментом тощо), а також товари, що пересилаються за однією Поштовою накладною або переміщуються як ручна поклажа однією особою, яка перетинає митний кордон України;

— товари та інші предмети, що надходять на станцію призначення одночасно у складі однієї відправки, на адресу одного вантажоотримувача, від одного вантажовідправника, з однієї станції відправлення;

— товари, що поставляються трубопровідним транспортом або лініями електропередач за одним актом приймання-передачі впродовж терміну, необхідного для переміщення товару обсягом, зазначеним в акті.

Визначений термін не може бути більше одного місяця.

Декларація складається на основному аркуші ВМД (МД-2) на кожну партію товарів.

Якщо партія складається з товарів, що мають різні коди за правилами кодифікації за ТН ЗЕД, а також у випадках, коли товари з однаковим кодом за ТН ЗЕД мають різні дані (країна походження, торгуюча країна, валюта оцінки та ін.), які впливають на застосування до таких товарів неоднакових заходів тарифного та (або) нетарифного регулювання, інших заходів державного контролю, складається додатковий аркуш ВМД (МД-3), який дає можливість декларувати товари ще трьох найменувань. Одна декларація складається не більше як на 99 товарів. При оформленні однієї декларації загальна кількість додаткових аркушів не повинна перевищувати 33. Додаткові аркуші можна використовувати тільки в тому випадку, коли митний режим щодо зазначених у них товарів співпадає з митним режимом товару, вказаного в основному аркуші. ВМД, заповнена з підчистками та помилками, для оформлення не приймається. Виправлення можуть бути зроблені шляхом перекреслення помилкових та внесення правильних відомостей (друкованим способом або від руки). У ВМД не допускається більше трьох виправлень. Кожне виправлення засвідчується печаткою декларанта. Посадові особи органів Державної митної служби не мають права з власної ініціативи, за дорученням або проханням декларанта заповнювати ВМД, змінювати або доповнювати відомості, зазначені в ній, за винятком тих граф або відомостей, заповнення яких належить до компетенції органів Державної митної служби.

У зв'язку з необхідністю формування державної митної статистики за єдиним принципом, а також враховуючи можливість контролю однієї декларації декількома митними органами, ВМД заповнюється виключно державною мовою за допомогою комп'ютера.

Як виняток, допускається застосовувати при заповненні ВМД іноземну мову у випадках, коли переклад особистих назв суб'єктів або фірмового (комерційного) найменування товару не бажано розкривати і суттєво не впливає на принцип застосування заходів тарифного або нетарифного регулювання.

Визначення державного реєстраційного номера ВМД. У разі прийняття до митного оформлення ВМД реєструється в журналі обліку та реєстрації ВМД. Декларації присвоюється реєстраційний номер, який заноситься у відповідні графи декларації посадовою особою митного

органу. Реєстрація стверджується проставленням у ній штампа митного органу.

Реєстраційний номер вантажної митної декларації — це дванадцятизначний цифровий код, який складається таким чином:

- 1) перші п'ять знаків становлять код митного органу, в якому реєструється ВМД згідно з Класифікатором митних установ;
- 2) шостий знак — остання цифра поточного року;
- 3) останні шість знаків становлять поточний номер реєстрації ВМД у «Журналі обліку та реєстрації ВМД».

Митний орган України для обліку декларацій веде «Журнал обліку та реєстрації ВМД», який містить:

- порядковий номер ВМД згідно з журналом обліку;
- дату реєстрації;
- реєстраційний номер ВМД;
- тип ВМД;
- відомості про відправника та одержувача;
- відомості про особу, яка відповідає за фінансове врегулювання;
- відомості про декларанта;
- прізвище, ім'я та по батькові інспектора, який прийняв ВМД для митного оформлення, штампа «Під митним контролем»;
- прізвище, ім'я та по батькові інспектора, який завершив митне оформлення;
- № особистої номерної печатки;
- № картки відмови в митному оформленні;
- примітки.

За рішенням начальника митниці до «Журналу обліку та реєстрації ВМД» можуть вноситись інші додаткові відомості.

Прийняття ВМД до оформлення митним органом України. Декларація вважається прийнятою до оформлення після присвоєння їй реєстраційного номера та прийняття під митний контроль шляхом проставлення на ній штампа митного органу «Під митним контролем». З моменту прийняття ВМД декларант несе юридичну відповідальність за відомості, зазначені в ній.

Відмова в прийнятті ВМД до оформлення.

Митний орган має право не приймати декларацію до оформлення. Відмова в прийнятті ВМД до оформлення застосовується посадовою особою митного органу у випадках, коли:

— вона подається без повного комплексу документів, необхідних для здійснення митного оформлення товарів;

— подається поза часом, встановленим митним органом для митного оформлення;

— подається не за місцем, визначеним митним органом для митного оформлення, або без попередньої згоди з митним органом;

— використовуються інші, не передбачені Положенням бланки декларацій;

— декларація оформлена декларантом з порушенням вимог Положення;

— в інших випадках, передбачених діючим законодавством України.

У разі відмови у прийнятті ВМД для оформлення обов'язково заповнюється «Картка відмов у пропуску на митну територію України при митному оформленні товарів та інших предметів». Порядок оформлення зазначеної Картки передбачено Державною митною службою.

Анулювання ВМД. ВМД може бути анульована в таких випадках:

— експортний вантаж, повністю оформлений у митному відношенні, через будь-які причини не перетнув митного кордону України (на підставі письмового звернення суб'єкта ЗЕД із зазначенням причини невивезення вантажу та обов'язкового повернення митниці раніше оформлених товаросупровідних документів та примірників ВМД);

— при зміні характеру угоди (контракту), належному її оформленні (за умови, що контракт ще не виконаний) і наявності звернення суб'єкта ЗЕД до митниці в межах терміну повернення валютної виручки на територію України, передбаченому чинним законодавством;

— в інших випадках, передбачених чинним законодавством.

Нетарифне регулювання — це один із заходів регулювання зовнішньоекономічної діяльності, спрямований на забезпечення захисту економічних інтересів України та законних інтересів суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності.

Одними з основних заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності є ліцензування і квотування товарів (робіт,

послуг), реєстрація зовнішньоекономічних контрактів, а також дозволи міністерств та відомств, уповноважених видавати такі дозволи на відповідні товари (роботи, послуги).

Під **ліцензією експортною (імпортною)** розуміється належним чином оформлене право на експорт (імпорт) упродовж установленого терміну певних товарів або валютних коштів з метою інвестицій та кредитування.

Під **експортною (імпортною) квотою** мається на увазі граничний обсяг певної категорії товарів, який дозволено експортувати з території України (імпортувати на територію України) впродовж встановленого терміну та який визначається в натуральних вартісних одиницях.

Ліцензування та квотування експорту й імпорту запроваджується Україною самостійно в особі її державних органів:

— у разі різкого погіршення розрахункового балансу України, якщо негативне сальдо його перевищує на відповідну дату 25 відсотків від загальної суми валютних вимог України;

— у разі досягнення встановленого Верховною Радою України рівня зовнішньої заборгованості;

— у разі значного порушення рівноваги з певних товарів на внутрішньому ринку України, особливо з сільськогосподарської продукції, продуктів харчової промисловості та промислових товарів народного споживання першочергової потреби;

— при необхідності забезпечити певні пропорції між імпортною та вітчизняною сировиною у виробництві;

— при необхідності здійснення заходів у відповідь на дискримінаційні дії інших держав;

— відповідно до міжнародних товарних угод, які укладає або до яких приєднується Україна (запроваджується режим квотування);

при добровільному обмеженню експорту товарів у певну країну (запроваджується режим квотування).

В Україні запроваджуються такі **види експортних (імпортних) ліцензій:**

генеральна — відкритий дозвіл на експортні (імпортні) операції з певного товару (товарів) та (або) з певною країною (групою країн)

упродовж періоду дії режиму ліцензування з цього товару (товарів) (наприклад, експорт спирту, ліцензування якого введено з 1994 р.);

разова (індивідуальна) — разовий дозвіл, що має іменний характер і видається для здійснення кожної окремої операції конкретним суб'єктом зовнішньоекономічної діяльності на період, не менший, ніж той, що необхідний для здійснення експортної (імпортної) операції (наприклад, імпорт медикаментів, ліцензування яких було введено з 1995 р.);

відкрита індивідуальна — дозвіл на експорт (імпорт) товару впродовж певного періоду часу (але не менше одного місяця) з визначенням його загального обсягу.

З кожного виду товару встановлюється лише один вид ліцензії.

Квотування здійснюється шляхом встановлення режиму видачі індивідуальних ліцензій, причому загальний обсяг експорту (імпорту) за ними не повинен перевищувати обсягу встановленої квоти. В Україні запроваджуються такі види експортних (імпортних) квот (контингентів):

глобальні — квоти, що встановлюються з товару (товарів) без зазначення конкретних країн (груп країн), куди товар (товари) експортується або з яких він (вони) імпортується;

групові — квоти, що встановлюються з товару (товарів) з визначенням групи країн, куди товар (товари) експортується або з яких він (вони) імпортується;

індивідуальні — квоти, що встановлюються з товару (товарів) з визначенням конкретної країни, куди товар (товари) експортується або з яких він (вони) імпортується.

З кожного виду товару встановлюється лише один вид квоти.

Діючим законодавством також передбачені такі види ліцензій і квот, як антидемпінгові, компенсаційні та спеціальні, які застосовуються в разі імпорту в Україну певного товару (товарів), який є об'єктом відповідного антидемпінгового, антисубсидійного, спеціального розслідування та/або антидемпінгових, компенсаційних, спеціальних заходів.

Рішення про запровадження режиму ліцензування та квотування експорту (імпорту) приймається Кабінетом Міністрів України за поданням Міністерства економіки України з визначенням списку конкретних товарів (робіт, послуг), що підпадають під режим ліцензування та квотування, і термінів дії цього режиму.

Ліцензії на експорт (імпорт) товарів видаються Міністерством економіки України (раніше видавалися Міністерством зовнішньоекономічних зв'язків та торгівлі України). На окремі групи товарів такі ліцензії видаються за погодженням із відповідними міністерствами або відомствами.

Ліцензування операцій по переміщенню валютних коштів між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності з метою інвестицій та (або) надання (одержання) кредитів здійснюється Національним банком України.

Інформація про перелік товарів та (або) країн, що підпадають під режим ліцензування та квотування, із зазначенням виду ліцензії або квоти з кожного товару (або з кожної групи товарів) доводиться до суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності шляхом опублікування її в офіційних загальнодоступних засобах інформації України, а також негайно доводиться до відома органів державного митного контролю України.

Ліцензії видаються на підставі заявок суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, складених за відповідною формою (рис. 3.10).

Видана суб'єкту зовнішньоекономічної діяльності ліцензія повинна мати такі реквізити, як номер, дату видачі, а також підпис службової особи, яка видала ліцензію, і печатку відповідної установи. В разі не заповнення реквізитів ліцензії або їх заповнення неналежним чином товари до митного оформлення не приймаються.

Ліцензія, яку одержав суб'єкт зовнішньоекономічної діяльності, додається до вантажної митної декларації і є підставою для пропуску через митницю вантажів, які підпадають під режим ліцензування та квотування. Номер і дата ліцензії зазначаються в товаросупровідних документах та вантажній митній декларації. Переміщення товарів через митний кордон України здійснюється тільки через митниці, зазначені в ліцензіях. Після закінчення терміну дії ліцензії або вичерпання встановленої квоти пропуск товарів за цією ліцензією припиняється.

Контрольні запитання до теми 3

1. Мета здійснення митного оформлення?
2. Поняття зони митного контролю.
3. Де встановлюються зони митного контролю?
4. Поняття вантажно – митної декларації.
5. Скільки аркушів входить до ВМД ?
6. На яку кількість товару подається одна ВМД ?
7. За яких умов ВМД не приймається до митного органу ?
8. Випадки анулювання ВМД.
9. Поняття експортної (імпортної) ліцензії.
10. Поняття експортної (імпортної) квоти.
11. Види ліцензій.
12. Види квот.

4. ПЕРЕМІЩЕННЯ ТА ПРОПУСК ЧЕРЕЗ МИТНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ ТОВАРІВ ТА ІНШИХ ПРЕДМЕТІВ

Переміщення через митний кордон України товарів та інших предметів (далі — переміщення) — це ввезення на митну територію України, вивезення з цієї території або транзит через територію України товарів та інших предметів у будь-який спосіб, включаючи використання з цією метою трубопровідного транспорту та ліній електропередачі.

Переміщення через митний кордон України товарів та інших предметів здійснюється в місцях розташування митниць.

Товари переміщуються під митним контролем з митниці відправлення у митницю призначення шляхом їх перевезення залізничним, автомобільним, повітряним, річковим і морським транспортом.

Як правило, товари переміщуються між митницями під митним забезпеченням в упаковці, транспортних засобах чи контейнерах, виготовлених та обладнаних таким чином, щоб товари не могли бути вилученими.

Для здійснення контролю за доставкою товарів, що переміщуються через митний кордон, використовуються вантажна митна декларація та провізна відомість.

Порядок митного оформлення транспортних засобів регламентується законодавством України.

Транспортні засоби повинні зупинятись у місці розташування митниці для здійснення митного контролю та оформлення.

Митне оформлення транспортного засобу може здійснюватися як його власником, так і довіреною особою за наявності належним чином оформлених документів на представлення повноважень. Власники транспортних засобів або уповноважені ними особи, які переміщують транспортні засоби через митний кордон України, зобов'язані пред'явити їх митниці і подати:

- документи, що підтверджують право володіння або користування (втому числі з правом розпорядження) транспортними засобами;

- реєстраційні та технічні документи на такі транспортні засоби, якщо вони були зареєстровані в країні придбання чи іншій країні, інші документи, потрібні для митного оформлення, на вимогу співробітника митниці (закордонний паспорт, доручення на перегін або перевезення транспортного засобу, тощо).

Порядок переміщення легкових автомобілів через митний кордон України наведений у табл. 1 та табл. 2:

Першим етапом ввозу транспортних засобів (далі — ТЗ), що були придбані за межами України громадянами-резидентами, є догляд та митне оформлення на кордоні України. Для цього власник подає прикордонним митним органам заповнену власноручно у двох примірниках автомобільну митну декларацію форми МД-7, в якій декларує дані ТЗ (номери кузова, двигуна, шасі, вартість ТЗ, своє прізвище, ім'я та по батькові, адресу мешкання та ін.), несе відповідальність за правильність цих даних, дає зобов'язання про доставку ТЗ у внутрішню митницю в термін, установлений чинним законодавством. Разом із декларацією власник подає у прикордонний митний орган:

- документи, що підтверджують право власності ТЗ (купча, довідка-рахунок, інвойс, рахунок-фактура тощо);

—технічні чи реєстраційні документи на ТЗ (технічний паспорт, свідоцтво про реєстрацію ТЗ) з відмітками про зняття ТЗ з обліку у відповідних реєстраційних органах країни придбання ТЗ.

Інспектор прикордонної митниці звіряє задекларовані дані з фактичними даними ТЗ, робить відповідні записи, проставляє дату ввозу та робить запис про легальність походження валюти (звертаємо увагу, що всі записи, зроблені інспектором прикордонної митниці, повинні завірятися відтиском особистої печатки інспектора), попереджає власника про те, що термін доставки ТЗ у внутрішню митницю — 5 днів. При порушенні зазначеного терміну власник несе відповідальність згідно зі ст. 109 Митного кодексу України.

Таблиця 1

Митниця на кордоні	Митниця за постійним чи тимчасовим проживанням	Органи ДАІ
-----------------------	---	---------------

Митний огляд:	Митне оформлення:	Митний огляд:	Митне оформлення:	Реєстра- ція:
1) перевірка наявності документів;	1) оформлення декларацій на транспортний засіб (вузол чи агрегат);	1) перевірка наявності документів з урахуванням документів та відміток прикордонної служби;	1) нарахування податків та зборів за транспортний засіб (вузол чи агрегат);	1) реєстрація транспортного засобу;
2) перевірка відповідності номерів вузлів та агрегатів;	2) оформлення акту митного огляду з включенням у нього (при наявності) додаткового обладнання.	2) перевірка відповідності номерів вузлів та агрегатів;	2) нарахування податків на додаткове обладнання (при наявності);	2) нарахування зборів;
3) перевірка наявності додаткового обладнання.		3) перевірка наявності додаткового обладнання, згідно з актом митного огляду прикордонної служби.	3) виписка свідоцтва на право реєстрації в органах ДАІ (або інших, у залежності від призначення).	3) видача державних номерних знаків.

Переміщення транспортних засобів громадянами – нерезидентами з метою відчуження:

Таблиця 2

Митниця на кордоні		Митниця за місцем проживання	
/	\	/	\
Митний огляд:		Митне оформлення:	
1) перевірка наявності документів;	1) оформлення декларації на транспортний засіб (вузол чи агрегат);	1) перевірка правильності нарахування податків та зборів;	
2) перевірка відповідності номерів вузлів та агрегатів;	2) оформлення акту митного огляду з включенням додаткового обладнання;	2) виписка свідоцтва на право реєстрації в органах ДАІ.	
3) перевірка наявності додаткового обладнання.	3) нарахування податків та зборів за ввезення транспортного засобу (вузла чи агрегата);		
	4) нарахування податків та зборів за ввезення додаткового обладнання.		

При доставленні ТЗ у внутрішню митницю для отримання Посвідчення на право реєстрації ТЗ в органах ДАІ МВС України (далі — Посвідчення), власник подає такі документи:

- перший примірник автомобільної митної декларації форми МД-7 з відмітками прикордонної митниці;
- реєстраційні та технічні документи на ТЗ;
- документи, що підтверджують право власності;
- документи, що підтверджують легальність походження валюти на придбання ТЗ (при необхідності);
- закордонний паспорт з відмітками про перетин кордону.

При митному оформленні ТЗ, що були придбані за межами України та ввезені громадянами-резидентами, сплачуються такі платежі:

- митний збір за видачу Посвідчення на право реєстрації ТЗ в органах ДАІ МВС України;
- мито;
- акцизний збір (тільки для легкових ТЗ, мотоциклів, причепів та напівпричепів житлових загальною масою понад 3500 кг; автомобілів, пристосованих для поїздок по снігу, спеціальних автомобілів для перевезення гравців у гольф та інших подібних ТЗ);
- податок на додану вартість (ПДВ).

Основою для нарахування мита та акцизного збору для легкових автомобілів слугує робочий об'єм двигуна, виражений в см³ (Постанова Верховної Ради України № 216/96-ВР). Митний збір за видачу Посвідчення дорівнює еквіваленту 15 доларів США.

Митна вартість легкових ТЗ визначається інспектором митниці на підставі належним чином оформлених договорів купівлі-продажу, рахунків, чеків, рахунків-фактур, інвойсів та інших документів, виданих у країні придбання ТЗ.

Вантажні ТЗ, автобуси, що мають більше 9 пасажирських місць (разом із місцем водія), причепа, номерні вузли та агрегати ввозяться й оформлюються у митному відношенні, як і інші ТЗ, але, на відміну від легкових ТЗ, вони не є акцизним товаром. Тому для них встановлені дещо інші ставки мита — за декретом Кабінету Міністрів України №2-93.

Митна вартість вантажних ТЗ, автобусів, причепів, номерних вузлів та агрегатів визначається на підставі цінкових документів, поданих власником або* уповноваженою особою (інвойси, довідки-рахунки, фактури, договори купівлі-продажу та ін.), висновків уповноважених екс-

пертних організацій, довідкової літератури з урахуванням ст. 16 Закону України «Про Єдиний митний тариф».

ПДВ становить 20% від суми митної вартості автомобіля, мита, митного та акцизного зборів.

Посвідчення випикується відповідно до документів, що підтверджують право власності, реєстраційних чи технічних документів на ім'я власника після сплати митних зборів, мита та інших податків.

У належних випадках у Посвідчення вносяться митні обмеження.

Митні обмеження — це заборона на відчуження й видачу доручення на користування (в тому числі з правом розпорядження) іншим фізичним особам (крім батьків, одного із подружжя, дітей, рідних братів та сестер) або юридичним особам, що встановлюються митними органами:

- при тимчасовому ввезені ТЗ в Україну;
- при поданні митним органам не належним чином оформлених документів на правомірність володіння ТЗ і технічних (реєстраційних) документів на них або за відсутністю таких документів.

Митні обмеження накладаються на два роки від дати митного оформлення. Після закінчення цього терміну обмеження знімаються автоматично, без дозволу митних органів.

Формули розрахунку платежів для легкових ТЗ:

$$M = OD \times C \times \text{курс євро};$$

$$AZ = OD \times C \times \text{курс євро};$$

$$ПДВ = (MB + M + AZ) \times 20\%;$$

$$ЗС = МЗ + М + AZ + ПДВ,$$

де МЗ — митний збір; М — мито; AZ — акцизний збір; ПДВ — податок на додану вартість; ЗС — загальна сума платежів; OD — об'єм двигуна; C — ставка за Постановою Верховної Ради України 216/96-ВР; MB — митна вартість.

Формули розрахунку платежів для вантажних ТЗ (автобусів) (код ТН ЗЕД 87.04 (87,02), причепів, номерних вузлів та агрегатів:

$$\text{Мито} = OD \times C \times \text{курс євро},$$

де OD — об'єм двигуна; C — ставка за ДКМУ №2-93;

$$ПДВ = (MB + M) \times 20\%,$$

де МВ — митна вартість; МЗ — митний збір (еквівалент 15 доларів);

М — мито;

загальна сума = МЗ + М + ПДВ.

На відміну від ввозу ТЗ на постійно, ввезення ТЗ на митну територію України тимчасово під зобов'язання про зворотний вивіз має свої особливості.

У першу чергу, це термін ввозу — на підставі ст. 71 Митного кодексу України та згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 20.06.96 р. № 793 тимчасовий ввіз легкових ТЗ дозволяється на термін не більше одного року та не частіше одного разу на три роки. Тимчасовий ввіз інших ТЗ відбувається на загальних підставах.

Другою особливістю тимчасового ввозу є те, що ввіз такого ТЗ здійснює власник, який постійно мешкає за межами України, або користувач (за дорученням, договором найму тощо), який постійно мешкає в Україні.

По-третє, ТЗ, що ввозиться тимчасово, повинен стояти на обліку у відповідних реєстраційних органах в інших країнах.

При тимчасовому ввозі користувач у пункті пропуску на митному кордоні України повинен заповнити декларацію форми МД-7, декларуючи дані ТЗ та інші відомості, а також зазначивши бажаний термін зворотного вивозу ТЗ. При цьому власник або користувач дають зобов'язання (під особистий підпис) про вивіз ТЗ до закінчення цього терміну.

У разі тимчасового ввозу ТЗ на термін до року для одержання Посвідчення на право реєстрації ТЗ в органах ДАІ МВС України власник або користувач повинен у п'ятиденний термін доставити ТЗ у внутрішню митницю та пред'явити такі документи:

— перший примірник автомобільної митної декларації форми МД-7 з відмітками прикордонної митниці та зазначеним терміном тимчасового ввезення;

— реєстраційні та технічні документи на ТЗ;

— документи, що підтверджують право користування;

— закордонний паспорт з відмітками про перетин кордону (в разі необхідності);

— довідку з органів ДАІ МВС України про відсутність у громадянина тимчасово ввезених ТЗ за останні 3 роки.

Після сплати митного збору користувачу видається Посвідчення з зазначеним терміном тимчасової реєстрації ТЗ.

Необхідно зауважити, що порушення користувачем зобов'язання про зворотний вивіз ТЗ згідно зі ст.113 Митного кодексу України передбачає накладення на користувача адміністративного стягнення та конфіскації ТЗ.

Митне оформлення ТЗ, що переміщується через митну територію України транзитом, теж має свої особливості.

У першу чергу, це термін транзиту — згідно зі ст. 72 Митного кодексу України та наказу ДМСУ від 26.06.99 р. №393 термін транзиту через митну територію України автомобільного транспорту не може перевищувати 5 діб.

При ввозі власник або особа, ним уповноважена, у пункті пропуску на митному кордоні України повинні заповнити декларацію форми МД-7 (у двох примірниках), декларуючи дані ТЗ та інші відомості. У декларації також зазначаються термін транзиту, митниця призначення, через яку здійснюватиметься вивіз ТЗ за межі України. Власник (уповноважена особа) дає зобов'язання про вивіз ТЗ до закінчення цього терміну. Митниця, через яку здійснено вивезення ТЗ, повідомляє митницю, через яку стався ввіз, про вивезення ТЗ. Продовження терміну транзиту (за поважних умов) може здійснюватися митними органами в порядку, визначеному чинним законодавством.

Порядок переміщення валюти України, іноземної валюти, платіжних документів, банківських металів, інших банківських документів і платіжних карток через митний кордон України установлює Національний банк України.

Так, наприклад, ***вивезення за межі України національної валюти України дозволяється:***

а) за умови усного декларування митному органу фізичними особами-резидентами на одну особу (незалежно від віку) — у сумі, що не перевищує 1000 грн, з урахуванням ювілейних і пам'ятних монет із недорогоцінних металів, номінал яких виражено в гривнях або в українських карбованцях;

б) з обов'язковим зазначенням у митній декларації фізичними особами-резидентами та нерезидентами — у сумі, що не перевищує

10000 гривень, з яких коштів у вигляді ювілейних та пам'ятних монет із золота та срібла, номінал яких виражено в гривнях або в українських карбованцях, загальна сума яких за номінальною вартістю не перевищує 5000 гривень.

У разі перевищення зазначених норм вивезення валюти України фізичним особам-резидентам і нерезидентам дозволяється за індивідуальною ліцензією Національного банку за формою 03.

Дозволяється ввезення в Україну національної валюти:

а) за умови усного декларування фізичними особами-резидентами — у сумі, що не перевищує 1000 гривень, з урахуванням ювілейних і пам'ятних монет із недорогоцінних металів, номінал яких виражено в гривнях або українських карбованцях;

б) з обов'язковим зазначенням у митній декларації фізичним особам-резидентам та нерезидентам — у сумі вивезеній раніше з України (за наявності митної декларації на їх вивезення).

У разі перевищення зазначених норм ввезення валюти України дозволяється на підставі індивідуальної ліцензії Національного банку за формою 04.

Вивезення іноземної валюти за межі України фізичними особами дозволяється:

а) із туристичною метою або в приватних справах:

— за умови усного декларування — готівкою або (та) дорожніми чеками на суму 1000 доларів США;

— з обов'язковим зазначенням у митній декларації — ввезеної раніше в Україну іноземної валюти (за наявності митної декларації на її ввезення), готівкою у сумі до 5000 доларів США за довідкою банку за формою 01, а також банківських металів у вигляді зливків загальною вагою до 100 г на одну особу;

— понад зазначені норми — у безготівковій формі або на підставі індивідуальної ліцензії Національного банку за формою 03;

б) при виїзді у службові відрядження — ввезеної раніше іноземної валюти (за наявності митної декларації на ввезення), а також у сумі до 10000 доларів США готівкою або дорожніми чеками за довідкою банку за формою 01с.

Дозволяється ввезення в Україну фізичними особами іноземної валюти:

а) за умови усного декларування — у сумі до 1000 доларів США готівкою та емітованих чеків у сумі до 1000 доларів США;

б) з обов'язковим зазначенням у митній декларації — раніше вивезеної валюти (за наявності митної декларації на вивезення), а також коштів у сумі до 10000 доларів США, емітованих чеків у сумі до 50000 доларів США, банківських металів у зливках загальною вагою до 100 г на одну особу.

При вивезенні іноземної валюти у сумі, що перевищує 10000 доларів США, та чеків у сумі, що перевищує 50000 доларів США, потрібен дозвіл Національного банку за формою 05.

Контрольні запитання до теми 4

1. Дати характеристику переміщення через митний кордон товарів та інших предметів.
2. Порядок переміщення легкових автомобілів через митний кордон України.
3. Як здійснюється порядок митного оформлення транспортного засобу, що переміщується через митний кордон, на митниці за постійним чи тимчасовим проживанням ?
4. Порядок реєстрації транспортного засобу в органах ДАІ.
5. Порядок переміщення транспортних засобів громадянами – нерезидентами з метою відчуження.
6. Дати пояснення щодо формул розрахунку платежів для легкових транспортних засобів.
7. Умови вивезення за межі України національної валюти.
8. Умови ввезення в Україну національної валюти.
9. Вивезення іноземної валюти за межі України.
10. Ввезення іноземної валюти в Україну.

Модуль 3.

Порядок нарахування митних платежів

5. ПРАВИЛА ІНКОТЕРМС

До основних завдань, покладених на митні органи України, відносяться захист економічних інтересів України, контроль за дотриманням законодавства України про митну справу, проведення заходів щодо дотримання учасниками зовнішньоекономічних зв'язків державних інтересів на зовнішньому ринку. Їх успішне рішення вимагає знання основних правил міжнародної торгівлі: принципів міжнародних розрахунків, основних базисів постачань, умов висновку, виконання і припинення договорів міжнародної купівлі-продажу, без яких неможливо здійснювати зовнішньоекономічну діяльність будь-якого підприємства.

Відправка товару з однієї країни в іншу, як правило, є лише частиною комерційної операції, і через різні причини може виявитися досить ризикованим підприємством. Втрата або пошкодження товару, зрив постачання з якої-небудь причини здатні створити конфліктну ситуацію і спричинити за собою збудження судового позову. Такі суперечки і конфлікти між сторонами зовнішньоекономічних договорів приводять до створення ситуацій, які через об'єктивні обставини утрудняють митне оформлення товару, або зовсім позбавляють підстав для його здійснення.

Продавці і покупці в міжнародних контрактах перш за все прагнуть до благополучного завершення операцій. Якщо при підписанні договорів продавець і покупець посилаються на конкретні базові умови, вони можуть бути упевнені в тому, що відповідні їм обов'язки визначені однозначно і не піддають їх ризику. За такої умови вони попереджають і усувають будь-яку можливість виникнення розбіжностей, а також пов'язаних з ними подальших суперечок і конфліктів.

Кожна з країн через різні історичні обставини має свої торгові правила і звичаї. В більшості випадків сторонам, що укладають договір, не відомі відмінності в торговій практиці в тій або іншій країні. Ця різноманітність в тлумаченнях є головною причиною, здатною привести до виникнення непорозумінь, розбіжностей і звернень в суд, слідством

чого стає втрата засобів і часу. З метою дозволу даної проблеми Міжнародна торгова палата* в 1936 р. видала зведення міжнародних правил по тлумаченню торгових термінів. Ці правила стали відомі під назвою ИНКОТЕРМС-1936.

ИНКОТЕРМС (скорочена англійська назва "International Comercial Terms" — *Міжнародні торгові терміни, в повному об'ємі звучить — Міжнародні правила тлумачення торгових термінів, розроблених МТП.*

Метою ИНКОТЕРМС є встановлення зведення міжнародних правил по тлумаченню торгових термінів, що найбільш вживаються, визначають умови торгових операцій і вживаних у сфері зовнішньої торгівлі. За рахунок цього можна повністю уникнути розбіжностей в тлумаченні таких термінів в різних країнах або ж, принаймні, в значній мірі їх зменшити.

З тих пір, як ИНКОТЕРМС був вперше створений, він оновлювався шість разів — в 1953, 1967, 1976, 1980, 1990 і в 2000 р. У 2000 р. були внесені зміни і доповнення, необхідні для приведення правил у відповідність з сьогоdnішніми вимогами в міжнародній торговій практиці. ИНКОТЕРМС точно визначає обов'язки покупця і продавця і признається як міжнародний стандарт митними органами і судами більшості країн у всьому світі.

ИНКОТЕРМС — один з основних документів, що використовуються при укладенні договорів про купівлю-продажі, який постійно і щодня застосовується у всьому світі.

Ці правила стали наріжним каменем міжнародної торгівлі. За умови правильного використання ИНКОТЕРМС значно зменшується ризик дорогих непорозумінь і юридичних суперечок.

Терміни ИНКОТЕРМС пропонують безліч варіантів для покупців і продавців, що дозволяють відобразити головні умови договору про купівлю-продажі.

Перегляд правил ИНКОТЕРМС відбувається через причини, обумовлені необхідністю адаптації до сучасної практики міжнародної торгівлі.

Основними причинами, що послужили підставою для перегляду ИНКОТЕРМС в 2000 р., з'явилися:

—зростання об'єму і складності міжнародних торгових відносин, залучення в їх сферу всезростаючого числа учасників, розширення сфери вільних економічних зон;

—впровадження практики електронного обміну даними замість паперового документообігу при доказі постачання, а також як засоби обміну інформацією, передачі документів і здійснення розрахунків;

—зміни в способах і технологіях здійснення міжнародних перевезень (транспортування) товарів (застосування змішаних або мультимодальних перевезень з використанням комбінацій різних транспортних засобів);

—прагнення до досягнення простішого і чіткішого викладу термінів, виключення різних формулювань для виразу одного і того ж змісту;

Нова версія ИНКОТЕРМС-2000 дозволяє легше здійснювати міжнародну торгівлю в новому сторіччі, не дивлячись на зростаючий об'єм і складність міжнародних операцій.

Офіційний текст ИНКОТЕРМС включає такі розділи:

1. Передмова.

2. Вступ.

3. Обов'язки продавця і покупця.

Останні є готовими наборами умов, які згруповані по десяти основних напрямках таким чином, що кожній статті обов'язків продавця "дзеркально" відповідають певні обов'язки покупця по тих же напрямках.

Вони передбачають встановлення:

—момента виконання продавцем своїх зобов'язань по постачанню товару;

—відповідального за очищення товару для експорту і імпорту, митне оформлення і розподіл витрат при цьому;

—відповідального за організацію оплати і перевезення товару, а також того, хто несе ризики загибелі і пошкодження товару;

—паketу документів, необхідних для здійснення постачання, а також того, хто і за чий рахунок їх передає;

—упаковку, необхідну для товару, і визначення того, хто її забезпечує;

—інші зобов'язання по реалізації контракту, передбачені сторонами (наприклад, перевірку якості товару).

Визначаючи, яким чином розподіляються відповідальність, витрати і ризики між продавцем і покупцем, умови *ИНКОТЕРМС* діляться на *чотири групи* — починаючи з умов, відповідно до яких практично вся відповідальність покладається на покупця і закінчуючи тими, відповідно до яких продавець несе всі витрати і ризики.

До першої групи входять E-умови (EXW) — "Франко-завод". Ця умова передбачає мінімальний ризик для продавця. Відповідно ньому продавець тільки надає товар покупцю на своєму заводі або складі і не несе відповідальності за його навантаження. Всі витрати і ризики, пов'язані з доставкою товару в місце призначення, несе покупець.

Друга група — це F-умови: FCA ("Франко-перевізник"), FAS ("Франко уздовж борту судна") і FOB ("Франко-борт"). Обов'язки продавця передбачають доставку товару перевізнику, вказаному покупцем.

Третя група — C-умови: CFR ("Вартість і фрахт"), CIF ("Вартість, страхування і фрахт"), CPT ("Перевезення сплачене до ...") і CIP ("Перевезення і страхування сплачені до ..."). Вони вимагають, щоб продавець уклав договір перевезення товару, але без ризиків загибелі і пошкодження товару.

Четверта група — D-умови: DAF ("Постачання до межі"), DES ("Постачання з судна"), DEQ ("Постачання з причалу"), DDU ("Постачання без оплати мита"), DDP ("Постачання з оплатою мита").

EXW - ФРАНКО-ЗАВОД (назва місця)

"Франко-завод" означає, що продавець вважається таким, що виконав свої обов'язки по постачанню, коли він надасть товар в розпорядження покупця на своєму підприємстві або в іншому названому місці (наприклад на заводі, фабриці, складі і т.п.). Продавець не відповідає за вантаження товару на транспортний засіб, а також за митне очищення товару для експорту. Даний термін покладає, таким чином, мінімальні обов'язки на продавця, і покупець повинен нести всі витрати і ризики у зв'язку з перевезенням товару від підприємства продавця до місця призначення.

FCA — ФРАНКО-ПЕРЕВІЗНИК (назва місця)

Термін "Франко-перевізник" означає, що продавець доставить минулий митне очищення товар вказаному покупцем перевізнику до названого місця. Слід зазначити, що вибір місця постачання вплине на зобов'язання по вантаженню і розвантаженню товару на даному місці. Якщо постачання здійснюється в приміщенні продавця, то продавець несе відповідальність за відвантаження. Якщо ж постачання здійснюється в інше місце, продавець за відвантаження товару відповідальності не несе.

Даний термін може бути використаний при перевезенні будь-яким видом транспорту, включаючи змішані перевози.

FAS — ФРАНКО УЗДОВЖ БОРТУ СУДНА (назва порту відвантаження)

Термін "Франко уздовж борту судна" означає, що продавець виконав постачання, коли товар розміщений уздовж борту судна на причалі або на ліхтерах у вказаному порту відвантаження. Це означає, що з цієї миті всі витрати і ризики втрати або пошкодження товару повинен нести покупець. За умовами терміну FAS на продавця покладається обов'язок по митному очищенню товару для експорту. Проте, якщо сторони бажають, щоб покупець узяв на себе обов'язки по митному очищенню товару для експорту, то це повинно бути чітко обумовлено у відповідному доповненні до договору купівлі-продажу. Даний термін може застосовуватися тільки при перевезенні товару морським або внутрішнім водним транспортом.

FOB — ФРАНКО-БОРТ (назва порту відвантаження)

Термін "Франко-борт" означає, що продавець виконав постачання, коли товар перейшов через поручні судна в названому порту відвантаження. Це означає, що з цієї миті всі витрати і ризики втрати або пошкодження товару повинен нести покупець. За умовами терміну FOB на продавця покладається обов'язок по митному очищенню товару для експорту. Даний термін може застосовуватися тільки при перевезенні товару морським або внутрішнім водним транспортом. Якщо сторони не збираються поставити товар через поручні судна, слід застосовувати термін FCA.

CFR — ВАРТІСТЬ І ФРАХТ (назва порту призначення) Термін "Вартість і фрахт" означає, що продавець виконав постачання, коли товар перейшов через поручні судна в порту відвантаження.

Продавець зобов'язаний сплатити витрати і фрахт, необхідні для доставки товару в названий порт призначення, проте ризик втрати або пошкодження товару, а також будь-які додаткові витрати, що виникають після відвантаження товару, переходять від продавця до покупця.

За умовами терміну CFR, на продавця покладається обов'язок по митному очищенню товару для експорту. Даний термін може застосовуватися тільки при перевезенні товару морським або внутрішнім водним транспортом. Якщо сторони не збираються поставити товар через поручні судна, слід застосовувати термін СРТ.

CIF — ВАРТІСТЬ, СТРАХУВАННЯ І ФРАХТ (назва порту призначення).

Термін "Вартість, страхування і фрахт" означає, що продавець виконав постачання, коли товар перейшов через поручні судна в порту відвантаження. Продавець зобов'язаний сплатити витрати і фрахт, необхідні для доставки товару у вказаний порт призначення, але ризик втрати або пошкодження товару, як і будь-які додаткові витрати, що виникають після відвантаження товару, переходять з продавця на покупця. Проте за умовами терміну CIF, на продавця покладається також обов'язок придбання морського страхування на користь покупця проти ризику втрати і пошкодження товару під час перевезення.

Отже, продавець зобов'язаний укласти договір страхування і сплатити страхові внески. Покупець повинен брати до уваги, що згідно умовам терміну CIF від продавця потрібне забезпечення страхування лише з мінімальним покриттям. У випадку, якщо покупець бажає мати страхування з великим покриттям, він повинен або спеціально домовитися про це з продавцем, або сам вжити заходи по висновку додаткового страхування. За умовами терміну CIF на продавця покладається обов'язок по митному очищенню товару для експорту. Даний термін може застосовуватися тільки при перевезенні товару морським або внутрішнім водним транспортом. Якщо сторони не збираються поставити товар через поручні судна, слід застосовувати термін СІР.

CPT — ФРАХТ / ПЕРЕВЕЗЕННЯ СПЛАЧЕНІ (назва місця призначення)

Термін "Фрахт/перевезення сплачені..." означає, що продавець доставить товар названому ним перевізнику. Окрім цього продавець зобов'язаний сплатити витрати, пов'язані з перевезенням товару до названого пункту призначення. Це означає, що покупець бере на себе всі ризики втрати або пошкодження товару, як і інші витрати після передачі товару перевізнику.

Під словом "перевізник" розуміється будь-яка особа, яка на підставі договору перевезення бере на себе зобов'язання забезпечити самому або організувати перевезення товару по залізниці, автомобільним, повітряним, морським і внутрішнім водним транспортом або комбінацією цих видів транспорту.

За умовами терміну CPT, на продавця покладається обов'язок по митному очищенню товару для експорту. Даний термін може застосовуватися при перевезенні товару будь-яким видом транспорту, включаючи змішані перевезення.

CIP — ФРАХТ/ПЕРЕВЕЗЕННЯ І СТРАХУВАННЯ СПЛАЧЕНІ... (назва місця призначення)

Термін "Фрахт/перевезення і страхування сплачені..." означає, що продавець доставить товар названому ним перевізнику. Окрім цього продавець зобов'язаний сплатити витрати, пов'язані з перевезенням товару до названого пункту призначення. Це означає, що покупець бере на себе всі ризики і будь-які додаткові витрати по доставці у такий спосіб товару. Проте за умовами CIP, на продавця також покладається обов'язок по забезпеченню страхування від ризиків втрати і пошкодження товару під час перевезення на користь покупця. Отже, продавець укладає договір страхування і оплачує страхові внески. Покупець повинен брати до уваги, що згідно умовам терміну CIP від продавця потрібне забезпечення страхування з мінімальним покриттям.

За умовами терміну CIP, на продавця покладається обов'язок по митному очищенню товару для експорту. Даний термін може застосовуватися при перевезенні товару будь-яким видом транспорту, включаючи змішані перевезення.

DAF — ПОСТАЧАННЯ ДО МЕЖІ (назва місця постачання) Термін "Постачання до межі" означає, що продавець виконав постачання, коли він надав не розвантажений товар, що пройшов митне очищення для експорту, але ще не для імпорту на прибулому транспортному засобі в розпорядження покупця в названому пункті або місці на межі до надходження товару на митну межу суміжної країни. Під терміном "межа" розуміється будь-яка межа, включаючи межу країни експорту. Тому вельми важливо точне визначення межі шляхом вказівки на конкретний пункт або місце.

Даний термін може застосовуватися при перевезенні товару будь-яким видом транспорту, коли товар поставляється до сухопутного кордону.

DES — ПОСТАЧАННЯ З СУДНА (назва порту призначення)

Термін "Постачання з судна" означає, що продавець виконав постачання, коли він надав той, що не пройшов митне очищення для імпорту товар в розпорядження покупця на борту судна в названому порту призначення. Продавець повинен нести всі витрати і ризики по доставці товару в названий порт призначення до моменту його розвантаження.

DEQ — ПОСТАЧАННЯ З ПРИСТАНІ (назва порту призначення)

Термін "Постачання з пристані" означає, що продавець виконав свої обов'язки по постачанню, коли товар, що не пройшов митне очищення для імпорту, наданий в розпорядження покупця на пристані в названому порту призначення. Продавець зобов'язаний нести всі витрати і ризики, пов'язані з транспортуванням і вивантаженням товару на пристань. Термін DEQ покладає на покупця обов'язок митного очищення для імпорту товару, також як і сплату податків, мит і інших зборів при імпорті.

Даний термін може застосовуватися тільки при перевезенні морським або внутрішнім водним транспортом або в змішаних перевезеннях, коли товар вивантажується з судна на пристань в порту призначення.

DDU — ПОСТАЧАННЯ БЕЗ ОПЛАТИ МИТА (назва місця призначення)

Термін "Постачання без оплати мита" означає, що продавець надасть той, що не пройшов митне очищення і не розвантажений з

прибулого транспортного засобу товар в розпорядження покупця в названому місці призначення. Продавець зобов'язаний нести всі витрати і ризики, пов'язані з транспортуванням товару до цього місця, за винятком (якщо це буде потрібно) будь-яких зборів, що збираються для імпорту в країні призначення. Відповідальність за такі збори повинен нести покупець, також як і за інші витрати і ризики, що виникли у зв'язку з тим, що він не зміг вчасно провести митне очищення для імпорту.

Даний термін може застосовуватися незалежно від виду транспорту, але коли постачання передбачене на борту судна або на пристані в порту призначення, то слід застосовувати терміни DES або DEQ.

DDP — ПОСТАЧАННЯ З ОПЛАТОЮ МИТА (назва місця призначення)

Термін "Постачання з оплатою мита" означає, що продавець надасть той, що пройшов митне очищення і не розвантажений з прибулого транспортного засобу товар в розпорядження покупця в названому місці призначення. Продавець зобов'язаний нести всі витрати і ризики, пов'язані з транспортуванням товару, включаючи, де це буде потрібно, будь-які збори для імпорту в країну призначення.

Тоді як термін EXW покладає на продавця мінімальні обов'язки, термін DDP припускає максимальні обов'язки продавця.

Даний термін не може застосовуватися, якщо продавець прямо або побічно не може забезпечити отримання імпортової ліцензії.

Даний термін може застосовуватися незалежно від виду транспорту, але якщо постачання здійснюється на борту судна або на пристані в порту призначення слід застосовувати терміни DES або DEQ.

Контрольні запитання до теми 5

1. Поняття ІНКОТЕРМС.
2. Які цілі ІНКОТЕРМС?
3. Які умови включають міжнародні торгові правила?
4. Скільки груп умов складають ІНКОТЕРМС?
5. Які умови входять до 1 групи правил?
6. Які умови входять до 2 групи правил?

7. Які умови входять до 3 групи правил?

8. Які умови входять до 4 групи правил?

6. МИТНІ ПЛАТЕЖІ

Більшість країн світу вирішили стягувати митні платежі як відсоток від вартості товару. Але для вартості товару суттєве значення мають різні чинники, в тому числі й умови поставки товару. Без сумніву, вартість товару, який продавець передає покупцю безпосередньо на складі у своїй країні, буде меншою за вартість цього ж товару за умови, що продавець доставить свій товар у країну покупця за свій рахунок, тобто товар — той самий, а вартість може дуже відрізнятись залежно від умов його передачі продавцем покупцю. Тому необхідність урівняти у правах покупця та продавця щодо митної оцінки незалежно від умов поставки вимагає єдиного підходу різних країн до оцінки товарів саме для митних цілей.

Виходячи з необхідності справедливої, рівноцінної та прозорої (простої) митної оцінки товару за різних умовах поставки введена розрахункова величина — митна вартість.

Митна вартість встановлена міжнародною угодою як ціна, яка фактично сплачена або підлягає сплаті на момент перетину митного кордону.

Для визначення митної вартості встановлені єдині критерії: момент перетину митного кордону та ціна угоди (вартість, зазначена в рахунку-фактурі).

За такого підходу значення митної вартості для однакових товарів буде однаковим навіть у випадках, коли вони поставляються за різними умовами поставки.

Обчислення митної вартості здійснюється насамперед на основі ціни угоди, тобто фактурної вартості товару.

Фактурна (контрактна) вартість — це ціна товару, обумовлена в контракті та відповідно в рахунку-фактурі.

Подальший розрахунок митної вартості здійснюється з урахуванням умов поставки товару згідно з інтерпретацією Міжнародних комерційних термінів ІНКОТЕРМС, виходячи з того, які витрати включені продавцем до рахунку-фактури й коли вони зроблені — до перетину митного кордону чи після.

Тому знання ІНКОТЕРМС є необхідною умовою для вирішення питань визначення митної вартості, а саме — знання того, які витрати поставки включаються продавцем до рахунку-фактури за різних умов поставки.

При обчисленні митної вартості товарів витрати, зроблені до перетину митного кордону (якщо вони не включені до рахунку-фактури), додаються до фактурної вартості: за навантаження товару на транспортний засіб, по страхуванню, сплачене вивізне мито та ін.

Відповідно витрати, зроблені після перетину митного кордону, віднімаються (якщо вони включені до рахунку-фактури).

Приклад 1. В Україну з США надійшов товар — «тканина». Згідно з договором купівлі-продажу товар поставляється за умовами EXW Бостон, вартість його — 5 доларів США за 1 м², загальна кількість — 5000 м³. Відповідно фактурна вартість (ціна в рахунку-фактурі) — 25 000 доларів США, (5 x 5000=25 000).

Вартість навантаження на судно в Бостоні — 200 доларів США, транспортування вантажу до Одеси на теплоході — 3000.

Митна вартість у даному випадку складається з фактурної вартості плюс вартості навантаження плюс вартості транспортних витрат до Одеси (як кордону України), тобто 25 000 + 200 + 3000 = 28 200 доларів США.

Приклад 2. В Україну з Німеччини надійшов товар — «обладнання для перукарні». Згідно з договором купівлі-продажу товар поставляється за умовами DDU Харків, вартість його за контрактом (тобто фактурна) — 50 000 доларів США. Враховуючи обрані умови контракту — DDU Харків, до рахунку-фактури продавець уключив усі витрати, які він зробив при доставці вантажу до Харкова, в тому числі й зроблені після перетину митного кордону України. Вартість транспортування після перетину митного кордону — 100 доларів США.

Митна вартість у даному випадку складається з фактурної вартості мінус вартість транспортних витрат від кордону України до Харкова: 50 000 - 100 = 49 900 доларів США.

Ст. 16 Закону України «Про Єдиний митний тариф» дає законодавче визначення терміна «митна вартість».

Постановою Кабінету Міністрів України від 05.10.98 р. №1598 затверджений «Порядок визначення митної вартості товарів та інших предметів у разі переміщення їх через митний кордон України».

Головне правило визначення митної вартості — її обчислення на основі рахунку-фактури (ціни угоди) з обов'язковим документальним підтвердженням усіх її складових (наприклад, транспортних витрат та ін.).

При неможливості визначення митної вартості на основі поданих документів (наприклад, відсутній рахунок-фактура та ін.) митні органи визначають її самостійно на основі цін на ідентичні або подібні товари, які діють у провідних країнах-експортерах зазначених товарів та інших предметів.

Згідно з діючим законодавством України митна вартість товарів та інших предметів, які перетинають кордон України, є в більшості випадків основою митного оподаткування.

Товари та інші предмети, що ввозяться на митну територію України і вивозяться за її межі, підлягають обкладенню митом, якщо інше не передбачено законодавством.

Мито, що стягується митницею, являє собою податок на товари та інші предмети, які переміщуються через митний кордон України.

Обкладення митом товарів та інших предметів здійснюється в порядку та за ставками, встановленими Законом України «Про Єдиний митний тариф».

Єдиний митний тариф України (ЄМТ) — це систематизований звід ставок мита, яким обкладаються товари та інші предмети, що ввозяться на митну територію України або вивозяться за її межі.

Ввізне мито нараховується та стягується при здійсненні митного оформлення товарів та інших предметів, що ввозяться (імпортуються) за вантажною митною декларацією на митну територію України з метою вільного використання на цій території.

Митне оформлення і пропуск товарів можуть здійснюватися тільки після сплати ввізного мита, якщо інше не передбачено законодавством.

Ввізне мито диференційоване.

До товарів, що походять із тих країн, які разом з Україною входять до митних союзів або утворюють із нею спеціальні митні зони, і в разі встановлення будь-якого спеціального преференційного митного режиму відповідно до міжнародних договорів за участю України, застосовуються преференційні ставки Єдиного митного тарифу України. (Зараз преференційні ставки встановлені на рівні пільгових).

До товарів, що походять із тих країн або економічних союзів, які користуються в Україні режимом найбільшого сприяння або національним режимом, за винятком випадків ввезення товарів із тих країн, з якими укладені угоди про вільну торгівлю, застосовуються пільгові ставки Єдиного митного тарифу України.

Якщо не виконуються вищенаведені умови, то застосовуються повні ставки Єдиного митного тарифу.

В Україні застосовуються такі види мита:

— *адвалерне* — нараховується у відсотках до митної вартості (при цьому митна вартість визначається відповідно до ст.16 Закону України «Про Єдиний митний тариф»);

— *специфічне* — у встановленому грошовому розмірі на одиницю товару;

— *комбіноване* — поєднує два попередні види митного обкладення.

На окремі товари й інші предмети може встановлюватися сезонне ввізне і вивізне мито (на термін до чотирьох місяців з моменту їх установаження).

Основою для нарахування ввізного мита є:

— *митна вартість товарів* — при застосуванні адвалерної ставки ввізного мита;

— *кількісні показники товарів відповідно до одиниць виміру товарів або кількісні характеристики товарів* — при застосуванні специфічної ставки ввізного мита.

Митні збори — це додаткові збори, які стягуються з товарів, що ввозяться (вивозяться), за специфічні умови поставок та інші послуги,

які надаються митницею (оформлення транспортних засобів, зберігання товарів під відповідальністю митниці та ін.).

Ст. 76 Митного кодексу України передбачено справляння митних зборів за митне оформлення транспортних засобів (у тому числі транспортних засобів індивідуального користування), товарів, спадщини, речей, які переміщуються через митний кордон України (в тому числі в міжнародних поштових відправленнях та вантажем), та інших предметів, а також за перебування їх під митним контролем.

За митне оформлення товарів та інших предметів у зонах митного контролю на територіях і в приміщеннях підприємств, що зберігають такі товари та інші предмети, чи поза робочим часом, установленим для митниці, і за зберігання товарів та інших предметів під відповідальністю митниці у випадках, коли передача їх на зберігання митниці згідно зі ст. 85 Митного кодексу України не обов'язкова, також справляються митні збори (ст. 77 Митного кодексу України).

Розміри ставок митних зборів встановлюються Кабінетом Міністрів України. Зараз діє Постанова Кабінету Міністрів України від 27.01.97 р. № 65 «Про ставки митних зборів» зі змінами та доповненнями (табл. 5.11). Звільнення від сплати митних зборів можливі лише на підставі відповідного рішення Кабінету Міністрів України.

Митні збори, які нараховуються за вантажною митною декларацією, справляються при кожному здійсненні митного оформлення товарів та інших предметів, за винятком випадків, передбачених «Порядком справляння митних зборів, які нараховуються за ВМД», зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 14.07.98 р. за №443/2883).

Акцизний збір — це непрямий податок споживачів (одержувачів) окремих товарів (продукції), визначених законом як підакцизні, що стягується з них під час здійснення оборотів з продажу (інших видів відчуження) таких товарів (продукції), вироблених на митній території України, або при імпортуванні (ввезенні, пересиланні) таких товарів (продукції) на митну територію України. Акцизний збір включається до ціни підакцизних товарів. Перелік товарів (продукції), на які встановлюється акцизний збір, та його ставки затверджуються Верховною Радою України.

Платниками акцизного збору є суб'єкти підприємницької діяльності — українські виробники підакцизних товарів (продукції), замовники, за дорученням яких виготовляється ця продукція на давальницьких умовах, суб'єкти підприємницької діяльності, які імпортують підакцизні товари (продукцію), а також громадяни України, іноземні громадяни та особи без громадянства, які ввозять (пересилають) на митну територію України предмети (товари), на які законодавством України встановлено акцизний збір.

Об'єктами оподаткування акцизним збором є:

— митна вартість товарів (продукції), які імпортуються (ввозяться, пересилаються) на митну територію України, в тому числі в межах бартерних (товарообмінних) операцій або без оплати їх вартості чи з частковою оплатою;

— вартість алкогольних напоїв та тютюнових виробів, виготовлених українськими виробниками на давальницьких умовах;

— митна вартість алкогольних напоїв та тютюнових виробів, які ввозяться на митну територію України, включаючи виготовлені за межами митної території України з давальницької сировини, реімпортвані, а також митна вартість продукції, яка повертається на митну територію України із зони митного контролю.

Акцизний збір обчислюється:

— за ставками у відсотках до оподаткованого обороту, який визначається, виходячи з митної вартості імпортованих товарів;

— у вигляді фіксованої ставки у євро за одиницю виміру вантажу (товару).

Ставки акцизного збору однакові на всій території України. Суми акцизного збору з увезених на територію України товарів сплачуються на депозитні рахунки митних органів.

Не підлягає оподаткуванню оборот з реалізації легкових автомобілів спеціального призначення для інвалідів, оплата вартості яких провадиться органами соціального забезпечення, а також легкових автомобілів спеціального призначення (швидка медична допомога, міліція тощо) за переліком, що визначається Кабінетом Міністрів України, та у інших випадках, передбачених діючим законодавством .

Сума акцизного збору, якщо ставка встановлена у відсотках до митної вартості, обраховується за формулою

$$C_a = B \times A,$$

де C_a — сума акцизного збору; B — митна вартість; A — ставка акцизного збору.

Сума акцизного збору, якщо ставка встановлена в грошовому еквіваленті до фізичної одиниці виміру товару, обраховується за формулою

$$C_a = H \times A,$$

де C_a — сума акцизного збору; H — кількість товару у фізичних одиницях виміру, визначених відповідним законом; A — ставка акцизного збору.

Товари, що ввозяться (пересилаються) в Україну, оподатковуються податком на додану вартість у порядку та за ставками, встановленими Законом України від 03.04.97 р. №168/97-ВР.

Об'єктом оподаткування податком на додану вартість є операції з увезення (пересилання) товарів на митну територію України та отримання робіт (послуг), що надаються нерезидентами для їх використання або споживання на митній території України, в тому числі операції з ввезення (пересилання) майна за договорами оренди (лізингу), застави та іпотеки.

Платниками податку на додану вартість є суб'єкти підприємницької діяльності, в тому числі фізичні особи — підприємці без утворення юридичної особи, підприємства з іноземними інвестиціями та інші юридичні особи, що не є суб'єктами підприємницької діяльності, які ввозять (пересилають) товари на митну територію України або отримують від нерезидента роботи (послуги) для їх використання (споживання).

Базою оподаткування для товарів, що ввозяться (пересилаються) на митну територію України платниками податку, є договірна (контрактна) вартість таких товарів, але не менша за митну вартість, зазначену у ввізній митній декларації з урахуванням витрат на транспортування, навантаження, розвантаження, перевантаження та страхування до пункту перетину митного кордону країни, сплати брокерських, агентських, комісійних та інших видів винагород, пов'язаних

із ввезенням (пересиланням) таких товарів, плати за використання об'єктів інтелектуальної власності, що належать до таких товарів, акцизних зборів, ввізного мита, а також інших податків та зборів (обов'язкових платежів), за винятком податку на додану вартість, що включається в ціну товарів (робіт, послуг) згідно з законами України з питань оподаткування (п.4.3 ст.4 Закону України «Про податок на додану вартість» від 03.04.97 р. Ш68/97-ВР).

Звільняються від оподаткування ПДВ операції з увезення (пересилання) на митну територію України товарів, передбачені пп. 5.1, 5.3 та 5.7 ст. 5 Закону України «Про податок на додану вартість» (наприклад, лікарські засоби, зареєстровані в Україні у встановленому законодавством порядку).

Порядок нарахування.

Сума податку на додану вартість розраховується за формулами:

а) на товари, що обкладаються митом та акцизним збором:

$$C_{\text{пдв}} = (B + C_{\text{м}} + C_{\text{а}}) \times П / 100;$$

б) на товари, що обкладаються тільки митом:

$$C_{\text{пдв}} = (B + C_{\text{м}}) \times П / 100;$$

в) на товари, що обкладаються тільки акцизним збором:

$$C_{\text{пдв}} = (B + C_{\text{а}}) \times П / 100;$$

г) на інші товари, що не підлягають обкладенню митом та акцизним збором:

$$C_{\text{пдв}} = B \times П / 100,$$

де $C_{\text{пдв}}$ — сума ПДВ; $C_{\text{а}}$ — сума акцизного збору; B — митна або договірна (контрактна) вартість; $C_{\text{м}}$ — сума ввізного мита; $П$ — ставка податку на додану вартість (20%).

Контрольні запитання до теми 6

1. Поняття митної вартості.
2. Порядок обчислення митної вартості товарів.
3. Поняття єдиного митного тарифу.
4. Які види мита застосовуються в Україні при переміщенні товарів та інших предметів через митний кордон України?
5. Що є основою для нарахування ввізного мита?

6. Дати поняття «митні збори».
7. Дати характеристику акцизному збору.
8. За якими формулами обчислюється сума акцизного збору?
9. Характеристика податку на добавлену вартість.
10. Порядок нарахування суми ПДВ.

Модуль 4. Контрабанда

7. КОНТРАБАНДА

Контрабанда - переміщення товарів через митний кордон України поза митним контролем або із приховуванням від митного контролю, здійснене в крупних розмірах, а також незаконне переміщення історичних і культурних цінностей, отруйних, сильнодіючих, радіоактивних або вибухових речовин, зброї і боєприпасів (окрім гладкоствольної мисливської зброї і бойових запасів до нього), а рівно контрабанда стратегічно важливих сировинних товарів, відносно яких законодавством встановлені відповідні правила вивозу за межі України.

Контрабанда товарів вважається здійсненою в крупних розмірах, якщо їх вартість в тисячу і більше разів перевищує не оподатковуваний податком мінімум доходів громадян.

Контрабанда має підвищену суспільну небезпеку, оскільки робить замах на встановлений порядок переміщення через митний кордон матеріальних цінностей і може заподіяти збиток економіці держави, його культурній спадщині, сприяти розширенню тіньового сектора економіки, а в окремих випадках поєднуватися з скоєнням інших тяжких злочинів.

Основний безпосередній об'єкт злочину — встановлений порядок переміщення відповідних предметів через митний кордон України, що є необхідною умовою нормальної діяльності митних органів по стягненню, передбачених законодавством, платежів, здійсненню митного контролю і митного оформлення предметів.

Додатковим факультативним об'єктом контрабанди можуть виступати встановлений порядок звернення предметів дозвільної системи, встановлений порядок оподаткування, суспільна безпека, здоров'я населення.

Всі предмети контрабанди підрозділяються, на дві групи:

- 1) предмети, яким властиві спеціальні ознаки, що надають підстави

для кваліфікації їх незаконного переміщення через митний кордон України незалежно від розміру контрабанди:

- а) історичні і культурні цінності;
- б) отруйні, сильнодіючі, радіоактивні або вибухові речовини;
- в) зброя і боєприпаси (окрім гладкоствольної мисливської зброї і бойових запасів до нього);
- г) стратегічно важливі сировинні товари, відносно яких законодавством встановлені відповідні правила вивозу за межі України. Їх вільний оборот відповідно до чинного законодавства може бути істотним чином обмежений, і для переміщення їх через митний кордон, як правило, необхідний спеціальний дозвіл.

2) товари, що мають вільний оборот в Україні і незаконне переміщення яких через митний кордон України утворює склад злочину, тільки у разі здійснення його в крупних розмірах.

Культурними **цінностями** визнаються об'єкти матеріальної і духовної культури, що мають художнє, історичне, етнографічне і наукове значення і що підлягають збереженню, відтворенню і охороні згідно законодавству України (оригінальні художні твори живопису, графіки і скульптури; предмети, пов'язані з історичними подіями, розвитком суспільств держави, історією науки і культури; предмети музейного значення, знайдені під час археологічних розкопок; унікальні і рідкісні музичні інструменти; рідкісні монети, ордени, медалі, друк і інші предмети колекціонування; рідкісні поштові марки і т.п.).

Культурні цінності не завжди є історичними, але історичні визнаються частиною культурних цінностей. Тому, слід зазначити, що особливу історичну, наукову, художню, культурну цінність можуть представляти як окремі твори, речі і т.п., так і колекції предметів, що зберігають цю цінність тільки в сукупності (наприклад, зібрані за певними ознаками старовинні монети, поштові марки, предмети побуту, виробництва, книги і т.д., які в окремих екземплярах можуть і не представляти особливої історичної, наукової, художньої, культурної цінності).

Вивіз культурних цінностей з України здійснюється за наявності спеціального дозволу, який видається у встановленому законом порядку.

Вивозу з України не підлягають:

а) культурні цінності, занесені в Державний реєстр національного культурного надбання;

б) культурні цінності, включені до Національного архівного фонду;

в) культурні цінності, включені до Музейного фонду України.

Отруйні речовини — це отрути, токсини (бойові, лікарські, сільськогосподарські і ін.), які, потрапляючи в організм людини через органи дихання, травлення або через шкіру, здатні викликати смерть або психоневрологічний розлад, порушення дихання або функції серцево-судинної системи, ураження нирок (нефропатію) або печінки (гепатопатію) і т.д. Вони можуть мати мінеральне (миш'як, стрихнін, ртуть, сулема, синильна кислота і інші ціаніди, пестициди і т.п.), рослинне (отрута, виділена з мухомора, блідої поганки і т.п.), тварина (зміїна отрута і отрута що виробляється членистоногими тваринами), штучне (хімічне) або змішане походження.

Сильнодіючі речовини — це лікарські, побутові, промислові та інші хімічні речовини, здатні заподіяти шкоду організму. До них, зокрема, віднесені аміназин, бісептол, гросептол, еритроміцин, зффералган, камфара, корвалол, ністатин, нітрогліцерин, новокаїн, сульфадимезин, тетрациклін, фурацилін, деякі види інсуліну і вітамінів, кислота нікотинова, настоянки женьшеня і прополісу, розчин йоду спиртної, а також деякі кислоти, луги і солі.

Незаконне переміщення вказаних сильнодіючих речовин через митний кордон України підлягає кримінальній відповідальності по ст. 201 тільки в тих випадках, коли кількість вказаних речовин значно перевищує розміри, необхідні для лікування конкретної особи. Це питання повинне розв'язуватися на підставі конкретних матеріалів справи.

Під **радіоактивними речовинами** слід розуміти ядерне паливо, яке може виділяти енергію шляхом самопідтримуючого ланцюгового процесу ядерного ділення поза ядерним реактором, радіоактивні продукти і відходи, а також речовини природного або штучного походження, що містять радіоактивні ізотопи, здібні до первинного випромінювання (руда уранова або торієва, уран-233, плутоній-239, америцій-242 і т.п.). Устаткування і установки (технічні пристрої) — джерела іонізуючого випромінювання (устаткування ядерних реакторів, установки для ділення ізотопів, системи конверсії і т.п.) — не є в прямому значенні речовинами.

Речі, що стали радіоактивними унаслідок дії радіоактивних матеріалів (проби ґрунту, техніка, одяг і т.п.), також не можуть визнаватися радіоактивними речовинами.

Поняття **зброя** охоплює всі можливі види зброї, що відносяться до військового майна: будь-яка вогнепальна зброя; інші звичайні засоби поразки; ядерне, хімічне, біологічне, лазерне, інфразвукове, радіологічне і інші види зброї масового знищення, зокрема новий їх вигляд (наприклад, зброя об'ємного вибуху); холодна зброя; газова зброя нервово-паралітичної дії; пневматична зброя калібру понад 4,5 мм із швидкістю польоту кулі понад 100 метрів в секунду; спеціальна зброя для стрільнини гумовою кулею; електрошокова зброя.

Бойовими запасами є частина (вигляд) озброєння, безпосередньо призначена для поразки живої сили супротивника, знищення його бойової техніки, руйнування зміцнень, споруд і виконання спеціальних завдань. До боєприпасів відносяться артилерійські, реактивні снаряди, бойові частини ракет і торпед, патрони до стрілецької зброї, гранати, авіаційні і глибинні бомби, інженерні і морські міни, підривні заряди, димові шашки.

Боєприпасами повинні визнаватися і імітаційно-піротехнічні вироби, освітлювальні засоби і вибухові пакети, які містять речовини, здатні вибухати (тротил, гексоген, тетрил), і можуть бути приведені в дію без додаткових пристосувань, а також вибухові пристрої кустарного виготовлення. Проте, не є боєприпасами учбові і неодружені гранати, бомби, міни, а також стріли до арбалета або аналогічних видів холодної зброї (вони є складовою частиною такої зброї).

Вибухові речовини — це порох, динаміт, тротил, нітрогліцерин і інші хімічні речовини, їх з'єднання або суміші, здатні вибухнути без доступу кисню.

Термін "вибухові матеріали" об'єднує в собі два терміни — "вибухові речовини" і "засоби ініціації". При цьому вибухові речовини — це хімічні сполуки або суміші, здатні під впливом зовнішнього імпульсу до саморозповсюдження з великою швидкістю хімічної реакції, в результаті якої утворюються газоподібні продукти і виділяється тепло. До них відносяться амоніти, аммонали, тротил, вибухові напівпродукти утилізації (пороху) і т.п. Отже, засоби ініціації, тобто зовнішні джерела імпульсу для

здійснення вибуху (наприклад, вогнепровідні і детонаційні шнури, електродетонатори, капсули-детонатори, запальні трубки) законодавство до вибухових речовин не відносить. За умови, що вони призначені для здійснення вибуху, їх можна віднести до боєприпасів.

Окрім вибухових, до інших *бойових речовин* можна віднести бойові отруйливі речовини — з'єднання, використовувані для спорядження хімічних і біологічних боєприпасів (фосген, хлорпикрин, Іприт, зарин, зоман і т.п.), а також частина так званих виробів спецхімії (піротехнічні суміші, сумішеві ракетні палива і вироби на їх основі).

До стратегічно важливих сировинних товарів, у відношенні, яких законодавством встановлені відповідні правила вивозу за межі України, відносяться, перш за все, товари, на які розповсюджується режим ліцензування і квотування зовнішньоекономічних операцій. Переліки товарів, експорт і імпорт яких підлягає квотуванню і ліцензуванню, щорічно затверджуються КМ.

Об'єктивна сторона контрабанди виражається в діях, що полягають в незаконному переміщенні відповідних предметів через митний кордон України.

Під переміщенням через митний кордон слід розуміти ввезення на митну територію України, вивіз з цієї території або транзит через територію України товарів і інших предметів яким-небудь чином, включаючи використання спеціальних тварин, трубопровідного транспорту, ліній електропередач і т.д. Предмети контрабанди можуть бути переміщені через сухопутний, морський або повітряний кордон як разом з особами, її що перетинають, так і окремо від них, наприклад, у разі відправлення вантажу поштою.

Обов'язковою ознакою складу злочину є місце його здійснення — це митна межа. Митна межа співпадає з державним кордоном України (див. коментар до ст. 331), за винятком меж спеціальних митних зон. Межі території спеціальних митних зон є складовою частиною митної межі України.

Переміщення предметів через митний кордон України поза митним контролем означає їх переміщення:

- 1) поза розташуванням митниці;
- 2) у розташуванні митниці, але поза зоною митного контролю;

3) поза часом здійснення митного оформлення (тобто до відкриття або після закриття митниці, якщо митниця тимчасова або працює не ціла доба);

4) з незаконним звільненням від митного контролю.

Переміщення предметів через митний кордон України із захованням від митного контролю — це їх переміщення:

1) з використанням тайників (спеціально, з метою здійснення контрабанди, виготовлених або обладнаних в транспортних засобах, оснащенні, тарі, предметах одягу і т.п.);

2) з використанням інших засобів, що утрудняють виявлення предметів (із захованням предметів на тілі або в тілі людини або тварини, в одязі, взутті, головному уборі, в транспортному засобі, в багажі, продуктах харчування, речах особистого користування і т.п.);

3) шляхом надання одним предметам виду інших, істотною зміною їх зовнішніх ознак, а також їх тари, упаковки і т.д., що дозволяє віднести предмети контрабанди до предметів іншого вигляду (так званий камуфляж достовірності);

4) з представленням митному органу як підстава для переміщення предметів через митний кордон документів:

а) підроблених;

б) одержаних незаконним шляхом (наприклад, унаслідок надання уповноваженій особі як підстава для видачі документів свідомо помилкових відомостей, або в результаті зловживання посадовцем службовим положенням або службовою халатністю);

в) що містять помилкові дані (про вагу, кількість, асортимент, найменування, вартість предметів і т.д., про суть операції, відправника або одержувача предметів, про державу, з якої вони вивезені або в яке переміщуються);

г) що є підставою для переміщення інших предметів.

Підставою для переміщення предметів через митний кордон є визначені нормативними актами документи, без яких неможливо одержати дозвіл митниці на пропуск предметів через митний кордон. Зокрема, це можуть бути: митна декларація, контракт, коносамент, ліцензія, квота, товарно-супровідні документи, дозвіл відповідних

державних органів (наприклад, Державної служби контролю за переміщенням культурних цінностей через державний кордон України, ГСЭК).

Такі документи, як дозвіл служби екологічного контролю, сертифікат про походження товарів, фітосанітарний і ветеринарний сертифікати, сертифікат відповідності, банківські документи про розрахунки по контрактах, довідки про декларування валютних цінностей, доходів і майна, що належить резиденту України і що знаходяться за її межами або довідки про відсутність за межами України валютних цінностей і майна і т.д., хоч і необхідні для митного оформлення і впливають у результаті на винесення митним органом рішення про пропуск конкретних предметів через митний кордон, не є, власне, підставою для переміщення товарів або інших предметів через митний кордон.

Під незаконним переміщенням історичних і культурних цінностей, отруйних, сильнодіючих, радіоактивних, вибухових речовин, зброї, боєприпасів (окрім гладкоствольної мисливської зброї і бойових запасів до нього), стратегічно важливих сировинних товарів через митний кордон слід розуміти їх переміщення:

- 1) поза митним контролем або із захованням від митного контролю;
- 2) зв'язане з не декларуванням або недостовірним декларуванням.

Переміщення товарів поза митним контролем, або із захованням від митного контролю, але не в крупних розмірах, вабить адміністративну відповідальність відповідно до ТК. Незаконний вивіз з України або ввезення на її територію об'єктів тваринного і рослинного світу (зоологічних і ботанічних колекцій, тварин і рослин, занесених в Червону книгу України і т.п.) вабить адміністративну відповідальність по ст. 88 КАП за умови, що ці дії не містять складу злочину, передбаченого ст. 201.

Вартість предметів контрабанди визначається в національній валюті України з урахуванням нормативних актів про ціни і ціноутворення на відповідні товари, вільних ринкових цін на них, а у разі відсутності таких цін — на підставі висновку товарознавської експертизи.

Якщо предмет контрабанди відсутній (знищений, реалізований, вивезений за межі України або місце його знаходження невідомо) або істотним чином змінився (пошкоджений і т.п.), то при визначенні його вартості використовуються дані, що містяться в документах. Вартість

може визначатися на підставі цін на ідентичні або на подібні товари згідно порядку, встановленому митним законодавством.

Дії особи, що мала намір на незаконне переміщення через митний кордон товарів в крупному розмірі, але що перемістив їх (зокрема за домовленістю з іншими особами) невеликими частинами, вартість кожної з яких менше тисячі не оподатковуваних податком мінімумів доходів громадян, слід розглядати як продовжуваний злочин.

Умисне ввезення до України під виглядом транзиту предметів, фактично з метою їх реалізації на території України за наявності підстав, кваліфікується як контрабанда, оскільки, в даному випадку, митному органу як підстава для переміщення предметів представляються документи, що містять помилкові дані. У інших випадках порушення зобов'язань про зворотний вивіз або зворотне ввезення предметів або про транзит вабить адміністративну відповідальність відповідно до ТК.

Контрабанда є злочином з формальним складом. До визначення моменту закінчення контрабанди слід підходити диференційований і враховувати, здійснюється ввезення або ж вивіз предметів злочину, а також місце здійснення протиправних дій. У Україні створені і діють спеціальні митні зони, функціонують внутрішні митниці, які розміщені на митній межі в місцях, де вона співпадає з межами спеціальних митних зон. Якщо предмети ввозяться на митну територію України або вивозяться із спеціальних митних зон на іншу частину митної території, контрабанда повинна розглядатися як закінчений злочин у разі фактичного переміщення предметів через митний кордон. При цьому не має значення, чи вдалося винному вивезти предмети контрабанди за межі зони митного контролю.

Якщо предмети вивозяться за межі митної території України або ввозяться з іншої часта митної території в спеціальні митні зони, контрабанда визнається закінченою після здійснення дій, направлених на реалізацію наміру відповідно ввезти або вивезти предмети, - з моменту виявлення їх під час митного контролю.

Добровільна відмова від здійснення контрабанди можлива тільки на стадії приготування до незаконного переміщення предметів через митний кордон або нескінченого замаху на його здійснення, коли особа усвідомлює можливість доведення злочину до кінця, але за власною

ініціативою відмовляється від цього. Добровільна відмова виключається, якщо особа представляє предмети контрабанди після оголошення йому рішення про проведення особистого огляду (виняткова форма митного контролю), огляду або переогляду транспортних засобів, товарів і інших предметів, оскільки в даному випадку порушник усвідомлює об'єктивну неможливість доведення злочинного наміру до кінця, у зв'язку з виникненням непереборної перешкоди.

Контрабанда як злочин — це суспільне небезпечне протиправне діяння (дія або бездіяльність), яку посягає на економічні інтереси Української держави її зовнішньоторговельні зв'язки та встановлені митним законодавством правила вивезення з України та ввезення на її територію предметів, валюти та цінностей.

До кримінальної відповідальності притягуються особи, що займалися підготовкою до цього злочину (підшукування або пристосовування засобів чи знарядь або інше вмисне створення розуму для скоєння злочину, а також особи, які вчинили замах на злочин (умисну дію, безпосередньо спрямовану на скоєння злочину, якщо при цьому злочин не було доведено до кінця з причин, що не залежали від волі винного.

Чинній кримінально-процесуальний закон передбачає дві форми розслідування: початкову, тобто дізнання, та попереднього слідства.

У митній системі України дізнання по справах про контрабанду здійснюють органи дізнання — Державна митна служби України та митниці, попереднє слідство — є слідчі органи Службі безпеки України.

Указані органи дізнання зобов'язані проводити невідкладні слідчі дії для виявлення та закріплення слідів контрабанди, виявляти осіб, причетних до цього злочину, заподій та умови, що сприяють здійсненню контрабанди, й уживати заходів щодо їх усунення.

Рішення про проведення дізнання приймається Головою ДМСУ або його заступниками, а в митницях — начальником митниці або особою, яка його заміщує.

Керівництво дізнанням у митній системі України здійснюється Управлінням по організації боротьби з контрабандою та ПМП ДМСУ, а в митницях безпосередньо керує дізнанням начальник митниці або персона, яка його заміщує.

Ухвали, які виносяться дізнавачем, підлягають затвердженню начальником відповідного органу дізнання.

Дізнання повинне бути проведено в якомога коротший термін, але не більше десяти днів з дня порушення кримінальної справи (ст. 108 КПК України). Продовження цього терміну законом не передбачено.

При виконанні слідчих дій дізнавач зобов'язаний суворо дотримуватися вимог КПК України: вести дізнання об'єктивно, забезпечувати права громадян, використовувати надані йому законом повноваження для розкриття злочину та викривати осіб, які його скоїли, виявляти їх злочинні зв'язки.

Дізнавач несе відповідальність за обґрунтованість своїх рішень, за законність та якість слідчих дій, які він проводить.

Порушення кримінальної справи.

Порушення кримінальної справи — це початкова стадія кримінального процесу. Тільки після цього дозволяється проводити слідчі дії.

Приводами до порушення кримінальної справи є:

— заяви та повідомлення підприємств, установ, організацій, службових осіб, представників влади чи громадськості, а також окремих громадян;

— повідомлення представників влади, громадськості або окремих громадян, які затримали підозрювану персону на місці скоєння злочину або з речовими доказами;

— явка з повинною;

— повідомлення, опубліковані в пресі;

— безпосереднє виявлення органами дізнання, слідчим, прокурором або судом ознак злочину.

Підставами до порушення кримінальної справи про контрабанду є достатні дані, які вказують на наявність ознак складу цього злочину.

Про порушення кримінальної справи про контрабанду начальником органу дізнання або персоною, яка його заміщує, виносяться постанови. Про порушення кримінальної справи негайно (упродовж доби) інформується територіальний прокурор.

Докази.

При проведенні дізнання підлягають встановленню: подія злочину, година, місце, спосіб його вчинення, персона, підозрювана в скоєнні злочину, мотиви та інші обставини, що мають відношення до скоєння злочину.

По кримінальних справах про контрабанду перш за всім встановлюються ознаки складу цього злочину.

Встановлені по кримінальних справах факти та обставини можуть бути підтверджені лише передбаченими законом доказами.

Доказами в кримінальній справі є будь-які фактичні дані, на підставі яких у визначеному законом порядку орган дізнання встановлює наявність або відсутність суспільне небезпечного діяння, винність особи, яка вчинила це діяння, та інші обставини, що мають значення для правильного вирішення справи.

Ці дані встановлюються: за показаннями свідків і підозрюваного, висновками експертів, речовими доказами, протоколами слідчих і судових дій та іншими документами.

Усі наявні в кримінальній справі докази підлягають всебічній та об'єктивній перевірці органом дізнання. При цьому необхідно враховувати, що ніякі докази не мають наперед установленної сили.

Оцінка доказів здійснюється впродовж діяльності по збиранню та перевірці доказів як під година дізнання, так і при подальшому розслідуванні після передачі справи по підслідності. З допомогою оцінки доказів визначається більш виразно коло обставин, які встановлюються по справі, намічаються слідчі версії та шляхи їх перевірки.

Згідно з чинним кримінально-процесуальним законодавством органи дізнання, руйнує кримінальну справу за ознаками контрабанди, проводять невідкладні слідчі дії.

Невідкладність слідчих дій: з огляду, обстеження, обшуку, виїмки, затримання і допитів підозрюваних і свідків — обумовлюється необхідністю діяти по гарячих слідах, тобто в умовах, коли персона, яка скоїла злочин, може втекти, а докази знищити або переховати.

Дотримання встановлених законом правил проведення невідкладних слідчих дій забезпечує процесуальний порядок збирання та закріплення доказів про обставини, які відносяться до встановлення події злочинного характеру та причетності до неї конкретних осіб.

Огляд — слідча дія, за допомогою якої з'ясовуються обставини скоєння злочину та інші обставини, які мають значення для справи. Дізнавач проводить огляд місцевості, приміщень, транспортних засобів, предметів та документів з метою виявлення та закріплення слідів злочину та інших речових доказів.

Обстеження — слідча дія, спрямована на виявлення різних слідів на тілі людини або на визначення її психічного стану, ознак алкогольного сп'яніння хуце.

Обшук — слідча дія, яка проводиться з метою відшукування та вилучення речових і письмових доказів, а також виявлення злочинців, які переховуються. Дізнавач проводить обшук тихий випадках, коли має досить даних вважати, що зняряддя злочину, речі та цінності, здобуті злочинним шляхом, а також інші предмети та документи, що мають значення для кримінальної справи, заховані в певному місці чи в якоїсь особині.

Виїмка — слідча дія, яка проводиться з метою вилучення документів, цінностей та інших предметів, що можуть мати значення речових і письмових доказів по кримінальній справі, від підприємств, організацій і громадян, у розпорядженні яких смороду знаходяться. Виїмки здійснюються при добровільній видачі документів або предметів, що вимагаються.

Допит свідка. Свідок — це особа, яка має відомості про обставини, що підлягають встановленню по кримінальній справі. Предметом показань свідків є фактичні обставини, які сморід сприйняли безпосередньо — особисто бачили, чули, а також фактичні обставини, які сморід мали можливість сприймати з інших джерел — зі слів іншої особини або з будь-яких документів. За дачу свідомо неправдивих показань та відмову від дачі показань про відомі свідку обставини він може бути притягнутий до кримінальної відповідальності.

Допит підозрюваного. Підозрюваний — особа, яку затримано за підозрою в скоєнні злочину, або персоні, до якої застосовано запобіжний захід до винесення ухвали про притягнення її як обвинуваченої.

Перед допитому підозрюваному повинні бути роз'яснені його права, в тому числі право на захист. Йому також повинне бути оголошено, в

скоєнні якого злочину він підозрюється. Дача показань — право підозрюваного, а не його обов'язок.

Затримання підозрюваного. Затримання як захід процесуального примусу і як слідча дія проводиться дізнавачем тільки по порушеній кримінальній справі. Затримана особа, яка підозрюється в скоєнні злочину, позбавляється на короткий термін (72 години) волі і поміщається в спеціальне приміщення — ізолятор тимчасового утримання. Рішення дізнавача про затримання підлягає обов'язковому затвердженню начальником органу дізнання. Про кожний випадок затримання дізнавач зобов'язаний скласти протокол із зазначенням підстав і мотивів затримання та повідомити про це прокурора. Особи, затримані за підозрою в скоєнні контрабанди, звільняються з місць тимчасового утримання, якщо: не підтвердилася підозра в скоєнні злочину; відсутня необхідність застосування до затриманого запобіжного заходу у вигляді утримання під вартою; закінчився встановлений законом термін затримання.

Закінчення дізнання. Діяльність органу дізнання після передачі справи слідчому.

Дізнання по кримінальних справах про контрабанду проводиться в межах встановленого десятиденного терміну. Після цього кримінальна справа має бути передана прокурору для провадження попереднього слідства або закрита при наявності передбачених законом підстав.

По кримінальних справах про контрабанду слідчі Служби безпеки України мають право давати органу дізнання доручення та вказівки про проведення розшукових і слідчих дій. Такі доручення та вказівки для органу дізнання обов'язкові.

Прокурорський нагляд за дотриманням законів органами дізнання митної системи України.

Відповідно до ст. 29 Закону України “Про прокуратуру” нагляд за законністю діяльності органів дізнання, що ведуть боротьбу зі злочинністю, має своїм завданням сприяти: розкриттю злочинів, захисту особини її прав, свобод, власності, прав підприємств, установ, організацій від злочинних посягань, виконанню вимог закону про невідворотність відповідальності за скоєний злочин.

Щодо органів дізнання митної системи прокурор:

- здійснює перевірку підстав для порушення кримінальної справи;
- скасовує незаконні та безпідставні ухвали дізнавача;
- дає вказівки щодо дослідження обставин по справі, про вибір чи скасування запобіжних заходів, кваліфікації злочину, здійснення невідкладних слідчих дій;
- бере доля у провадженні дізнання, в необхідних випадках особисто проводити окремі слідчі дії по справі, яка знаходиться у провадженні дізнавача;
- санкціонує проведення обшуку, арешту поштово-телеграфної кореспонденції та її виїмку;
- застосовує при наявності передбачених законом підстав обрання підозрюваному запобіжного заходу — утримання під вартою;
- здійснює контроль за дотриманням встановленого законом десятиденного терміну дізнання по справі про контрабанду та за своєчасною передачею її до слідчих органів Службі безпеки України;
- усуває дізнавача від подальшого ведення дізнання, якщо ним допущене порушення закону при розслідуванні справи;
- особисто на підставі матеріалів, які є у його розпорядженні, чи за матеріалами органу дізнання порушує кримінальну справу або відмовляє в цьому.

Постановою Кабінету Міністрів України від 29.06.96 р. № 698 було затверджено Положення про митну варту. Митна варта входить до системи органів управління митною справою як її складова спеціалізована служба, що об'єднує відповідні підрозділи Держмитслужби, регіональних митниць та митниць.

Митна варта комплектується з числа службових осіб митних органів за умови проходження в установленому порядку строкової військової служби.

Організаційну структуру митної варті, порядок організації її роботи та штатну чисельність затверджує Голова Держмитслужби. Контролює законність використання підрозділів митної варті Держмитслужби. Нагляд за дотриманням законності в діяльності митної варті здійснюється Генеральним прокурором і підпорядкованими йому прокурорами відповідно до Закону України «Про прокуратуру».

Для виконання службових обов'язків митній варті виділяються:

- автомобілі, обладнані постійним радіозв'язком;
- мобільні радіостанції;
- табельна вогнепальна зброя та засоби захисту.

Згідно з штатною структурою в підрозділах митної варти є відділи (сектори): оперативного реагування та охорони і митного супроводження.

Мета діяльності митної варти — забезпечення захисту економічних інтересів України, ведення ефективної боротьби зі злочинністю у сфері зовнішньоекономічної діяльності та здійснення контролю за дотриманням законодавства про митну справу. Митна варта у своїй діяльності керується Конституцією України, законами України, Митним кодексом України та іншими законодавчими актами України.

Основні завдання митної варти:

1. Виявлення, попередження та припинення контрабанди і порушень митних правил поза місцем розташування пунктів пропуску через державний кордон або поза місцем і часом здійснення митного оформлення чи провадження підготовчих дій до таких порушень у прикордонних районах у взаємодії з Держмиткордоном.

2. Здійснення контролю за проходженням, охорона та супроводження підакцизних товарів та інших предметів, у того числі транзитних, що переміщуються через митну територію України.

Митна варта відповідно до покладених на неї завдань виконує такі функції:

1. Організовує та здійснює спеціальні заходи щодо запобігання незаконному переміщенню через митний кордон та поза пунктами пропуску через державний кордон товарів та інших предметів і транспортних засобів.

2. Відповідно до вимог чинного законодавства здійснює адміністративне затримання осіб, які обґрунтовано підозрюються в контрабанді чи порушенні митних правил, проводити відповідне документування їх протиправної діяльності.

3. У разі здійснення заходів щодо припинення незаконного переміщення товарів та інших предметів поза митним контролем узгоджує свої дії та взаємодії з підрозділами Держмиткордону.

Відповідно до чинного законодавства митна варта має право:

1. Розташовувати спеціальні наряди своїх підрозділів на об'єктах митних органів, на митному кордоні (де він збігається з державним), в узгодженому з Держмиткордоном порядку в межах прикордонної смуги та прикордонного контрольованого району.

Прикордонна смуга — це ділянка місцевості, яка встановлюється безпосередньо вздовж державного кордону на його сухопутних ділянках або вздовж берегів прикордонних річок, озер у межах територій селищних і сільських радий, прилеглих до державного кордону.

Прикордонній контрольований район — це ділянка місцевості, яка визначена у межах району, міста, прилеглої до державного кордону.

2. Перевіряти документи на право переміщення товарів і предметів через державний кордон України у фізичних та юридичних осіб.

3. Використовувати необхідні технічні засоби митного контролю з метою виявлення фактів незаконної діяльності фізичних та юридичних осіб у справах про митні порушення.

4. Застосовувати спеціальні засоби та зброю в межах, необхідних для припинення протиправних дій порушників чинного законодавства.

Формами взаємодії митної варти з підрозділами Держмиткордону є:

1. Проведення спільних операцій за єдиним планом та задумом.

2. Спільне розташування митно-прикордонних нарядів.

3. Обмін інформацією про наміри і спроби порушень державного кордону, незаконне переміщення товарів та інших предметів поза місцем розташування пунктів пропуску.

4. Узагальнення підсумків спільних заходів.

У разі затримання на державному кордоні, у межах прикордонної смуги та прикордонного контрольованого району контрабанди посадові особи митної варти спільно з посадовими персонами підрозділів Держмиткордону проводять документування протиправної діяльності затриманих осіб.

При цьому складається:

— протокол про порушення митних правил;

— протокол опитування;

— акт догляду транспортного засобу;

— схема затримання правопорушників відповідно до місцевості на державному кордоні, яка підписується співробітниками митної варти, представниками підрозділів прикордонних військ та затриманим правопорушником.

У затриманих осіб відбирається пояснення на ім'я начальника митного органу стосовно їх протиправних дій. Після чого затримані правопорушники доставляються до митного органу, де щодо їх проводяться необхідні адміністративно-процесуальні дії, затримані товари вилучаються, передаються на склад митниці, а пакет документів за фактом контрабанди чи порушення митних правил співробітниками митної варти передається до відділу дізнання або відділу по боротьбі з ПМП.

У разі нападу злочинця чи злочинних угруповань на співробітників митної варти на державному кордоні, в межах прикордонної смуги та прикордонного контрольованого району військовослужбовці прикордонних військ надають їм допомогу у відбитті нападу та затриманню злочинців.

Співробітники митної варти при затриманні порушників державного кордону передають їх до найближчої прикордонної застави.

Підрозділи митної варти відповідно до наказу в ДМСУ від 03.07.97 р. № 247 ДСК виконують свої обов'язки в залежності від обставин у формі повсякденної служби або спеціальної митної операції.

Повсякденна служба — узгоджені за метою, місцем і часом проведення безперервних дії підрозділів з метою виконання службових завдань.

Спеціальна операція — сукупність узгоджених і взаємозв'язаних за місцем і часом дій підрозділів, які проводяться за єдиним замислом і планом у зазначеному районі з метою виявлення, попередження та припинення контрабанди і порушень митних правил на митній території України, а також поза місцем розташування пунктів пропуску через державний кордон.

Розпорядження стосовно проведення операцій надаються керівництвом відповідних взаємодіючих підрозділів (Держмиткордон, МВС, СБУ, ДПА, ДМС безпосередньо своїм підлеглим на місцях).

З метою забезпечення таємності дій, які плануються інформація щодо їх конкретного терміну та напрямку доводиться до особового складу по закінченні підготовчих дій. Конкретні завдання, порядок і засоби їх виконання доводяться безпосередньо на місці.

Контрольні запитання до теми 7

1. Поняття контрабанди.
2. Що є основним та факультативним об'єктом контрабанди?
3. Що відноситься до поняття «отруйні речовини»?
4. Що входить до поняття «зброя, бойові запаси, вибухові речовини»?
5. Які умови входять до поняття незаконного переміщення?
6. Дати характеристику порушення кримінальної справи про контрабанду.
7. Що є доказами у справі про контрабанду?
8. Охарактеризувати процес допиту підозрюваного та його затримання.
9. Як здійснюється прокурорський нагляд за дотриманням законодавства органами дізнання митної системи України?
10. Основні завдання та функції митної варти.

ГЛОСАРІЙ

«Аеропорт» — спеціальна операція з огляду (переогляду) літаків;

«Акциз» — спеціальна операція разом із ДПА;

Акцизний збір — це непрямий податок споживачів (одержувачів) окремих товарів (продукції), визначених законом як підакцизні, що стягується з них під час здійснення оборотів з продажу (інших видів відчуження) таких товарів (продукції), вироблених на митній території України, або при імпортуванні (ввезенні, пересиланні) таких товарів (продукції) на митну територію України.

«База» — спеціальна операція по контролю за вантажами, які знаходяться під митним контролем у приміщеннях підприємств, організацій та установ;

«БОЗ» — спеціальна операція разом із підрозділами по боротьбі з організованою злочинністю правоохоронних органів;

Вантажна митна декларація (ВМД) — складений письмово уніфікований адміністративний документ (УАД), у якому декларантом заявлена мета переміщення через митний кордон України товарів та інших у предметів, містяться точні дані про самі товари й предмети, транспортні засоби, а також інформація, необхідна для здійснення митного контролю, митного оформлення, нарахування митних платежів, формування державної та митної статистики.

Вільне використання — розпорядження без митного контролю в Україні або за її межами товарами та іншими предметами, пропущеними через митний кордон України.

Громадяни-нерезиденти — іноземні громадяни, особи без громадянства, громадяни "України, які постійно проживають за кордоном, у тому числі ті, що тимчасово перебувають на території України.

Громадяни-резиденти — громадяни України, іноземні громадяни, а також особи без громадянства, які постійно проживають в Україні, в тому числі ті, що тимчасово перебувають за кордоном України.

Декларування — обов'язкова заява за встановленою формою точних даних про мету переміщення через митний кордон України

товарів та інших предметів і про самі товари та інші предмети, а також будь-яких відомостей, необхідних для митного контролю та митного оформлення.

ДМСУ – Державна митна служба України.

Експорт - митний режим, відповідно до якого товари вивозяться за межі митної території України для вільного обігу без зобов'язання про їх повернення на цю територію та без встановлення умов їх використання за межами митної території України.

Експортна (імпортна) квота - граничний обсяг певної категорії товарів, який дозволено експортувати з території України (імпортувати на територію України) впродовж встановленого терміну та який визначається в натуральних вартісних одиницях.

Єдиний митний тариф України (ЄМТ) — це систематизований збір ставок мита, яким обкладаються товари та інші предмети, що ввозяться на митну територію України або вивозяться за її межі.

Зона митного контролю — частина пункту пропуску на митному кордоні України або в інших місцях територія, в межах якої митниця здійснює митний контроль.

Імпорт - митний режим, відповідно до якого товари ввозяться на митну територію України для вільного обігу без обмеження строку їх перебування на цій території та можуть використовуватися без будь-яких митних обмежень.

ІНКОТЕРМС—міжнародні правила тлумачення торгових термінів, розроблених Міжнародною Торговою Палатою.

«Кільце» — спеціальна операція з огляду (переогляду) транспортних засобів із вантажами, які переміщуються під митним контролем, разом із працівниками ДАІ;

Контрабанда – переміщення товарів, валюти, цінностей та інших предметів через митний кордон України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю, вчинене у великих розмірах або групою осіб, які організувалися для заняття контрабандою, а також незаконне переміщення історичних цінностей, наркотичних засобів, отруйних, сильнодіючих, радіоактивних, вибухових речовин, зброї та боєприпасів (крім гладкоствольної мисливської зброї та бойових припасів до неї).

«Кордон» — спеціальна операція поза місцем розташування пунктів пропуску через державний кордон, у межах прикордонних контрольованих районів разом із прикордонними військами;

Ліцензія експортна (імпортна) - належним чином оформлене право на експорт (імпорт) упродовж установленого терміну певних товарів або валютних коштів з метою інвестицій та кредитування.

Магазин безмитної торгівлі - митний режим, відповідно до якого товари, а також супутні товарам роботи, не призначені для споживання на митній території України, знаходяться та реалізуються під митним контролем у пунктах пропуску на митному кордоні України, відкритих для міжнародного сполучення, інших зонах митного контролю, визначених митними органами України, без справляння мита, податків, установлених на експорт та імпорт таких товарів, та без застосування заходів нетарифного регулювання.

Механічний ТЗ — транспортний засіб, що приводиться в рух за допомогою двигуна.

Митна вартість встановлена міжнародною угодою як ціна, яка фактично сплачена або підлягає сплаті на момент перетину митного кордону.

Митна політика — система митних заходів держави стосовно ввозу іноземних товарів та вивозу своїх за кордон, частка торгової політики держави. Митна політика відображає інтереси господарства, спрямована на забезпечення активного торгового балансу шляхами обмеження імпорту та збільшення експорту.

Митна територія — територія України, в тому числі території штучних островів, установок та споруд, що створюються в економічній (морській) зоні України, над якими вона має виключну юрисдикцію щодо митної справи, становлять єдину митну територію.

Митне законодавство — митна справа в Україні регулюється Законом «Про митну справу в Україні», Законом України про зовнішньоекономічну діяльність України, Митним кодексом України, Законом України про Єдиний митний тариф, іншими законодавчими актами України, прийнятими відповідно до цього Закону.

Митне регулювання здійснюється відповідно до кодексу законів України та міжнародних її договорів. Україна може вступати в митні

союзи з іншими державами, брати участь у діяльності міжнародних організацій з питань митної справи.

Митний кордон — це межі митної території України. Митний кордон України співпадає з державним кордоном України, за винятком меж спеціальних митних зон. Межі території спеціальних митних зон є складовою частиною митного кордону України.

Митний склад - митний режим, відповідно до якого ввезені з-за меж митної території України товари зберігаються під митним контролем без справляння податків і зборів і без застосування до них заходів нетарифного регулювання та інших обмежень у період зберігання, а товари, що вивозяться за межі митної території України, зберігаються під митним контролем після митного оформлення митними органами до фактичного їх вивезення за межі митної території України.

Митниця відправлення — будь-який митний орган України, з якого для всієї кількості товарів та інших предметів або їх частини починається переміщення.

Митниця призначення — будь-який митний орган України, де закінчується переміщення товарів та інших предметів.

Митні збори — це додаткові збори, які стягуються з товарів, що ввозяться (вивозяться), за специфічні умови поставок та інші послуги, які надаються митницею (оформлення транспортних засобів, зберігання товарів під відповідальністю митниці та ін.).

Митні об'єкти — до митних об'єктів відносяться будівлі, споруди та мережі інженерного забезпечення (електро-, тепло-, водо- та газопостачання, каналізація), які знаходяться на балансі митного органу.

Митні обмеження — це заборона на відчуження й видачу доручення на користування (в тому числі з правом розпорядження) іншим фізичним особам (крім батьків, одного із подружжя, дітей, рідних братів та сестер) або юридичним особам, що встановлюються митними органами.

Митні процедури — здійснення контролю за дотриманням порядку переміщення товарів та інших предметів, огляд предметів, оформлення митних документів, накладення митного забезпечення, перевірка вірності заповнення вантажної митної декларації, нарахування сум, що підлягають сплаті, та інші дії, які здійснюються митними органами України з метою виконання законодавства України в галузі митної справи.

Мито — податок на товари та інші предмети, які переміщуються через митний кордон України.

«Морпорт» — спеціальна операція з огляду (переогляду) плавзасобів у морських та річкових портах.

Партія товарів:

—при перевезеннях залізничним транспортом — товари та інші предмети, що надходять на станцію призначення одночасно у складі однієї відправки на адресу одного вантажоодержувача від одного вантажовідправника з однієї станції відправлення;

—при перевезеннях іншими видами транспорту — товари та інші предмети, що відправляються на адресу одного одержувача за одним транспортним документом відповідно до транспортних правил, а також товари, що пересилаються за однією поштовою накладною або переміщуються як ручна поклажа однією особою, яка перетинає митний кордон України.

Перевізник — власник товарів або уповноважена ним особа, яка безпосередньо володіє товарами та здійснює перевезення впродовж усього терміну їх переміщення між митницями України.

Переміщення через митний кордон України товарів та інших предметів — це ввезення на митну територію України, вивезення з цієї території або транзит через територію України товарів та інших предметів у будь-який спосіб, включаючи використання з цією метою трубопровідного транспорту та ліній електропередачі.

«Переогляд» — спеціальна операція з огляду (переогляду) транспортних засобів із вантажами, які переміщуються під митним контролем, без працівників ДАІ;

Переробка за межами митної території України - митний режим, відповідно до якого товари, що перебувають у вільному обігу на митній території України, вивозяться без застосування заходів тарифного та нетарифного регулювання з метою їх переробки за межами митної території України та наступного повернення в Україну.

Переробка на митній території України - митний режим, відповідно до якого ввезені на митну територію України товари, що походять з інших країн, піддаються у встановленому законодавством порядку переробці без застосування до них заходів нетарифного регулювання, за умови

вивезення за межі митної території України продуктів переробки відповідно до митного режиму експорту.

«Потяг» — спеціальна операція з огляду (переогляду) потягів;

«Пошук» — спеціальна операція по обстеженню та спостереженню за визначеним районом (маршрутом) з метою виявлення та затримання контрабанди і порушників митних правил;

Проміжна митниця — будь-який митний орган, де здійснюється часткове довантаження, розвантаження, перевантаження товарів або інші операції з товарами, пов'язані з необхідністю зміни транспортного засобу, митного режиму, усунення загрози псування вантажу тощо.

Пропуск через митний кордон України — дозвіл митниці на використання товарів та інших предметів на митній території України або за межами цієї території з метою, заявленою митниці.

Пункт пропуску — це об'єкт для здійснення прикордонного, митного та інших видів контролю пасажирів, транспортних засобів та вантажів з метою перетину державного контролю України на шляхах сполучення: залізничного, автомобільного, повітряного, морського та річкового транспорту, а також пішохідних шляхах.

Пункт пропуску через державний кордон України — це спеціально виділена територія на залізничних і автомобільних станціях, у морських і річкових портах, аеропортах (на аеродромах) з комплексом будівель, споруд і технічних засобів, де здійснюються прикордонний, митний та інші види контролю і пропуск через державний кордон осіб, транспортних засобів, вантажів та іншого майна.

Режим зони митного контролю — це порядок доступу та перебування в таких зонах, включаючи службових осіб, які безпосередньо забезпечують процес митного контролю, та громадян, які проходять митний контроль або уповноважені пред'явити такому контролю товари та інші предмети, а також порядок переміщення товарів та інших предметів за межі зони митного контролю.

Спеціальна митна зона - це митний режим, відповідно до якого до товарів, які ввозяться на території відповідних типів спеціальних (вільних) економічних зон із-за меж митної території України, а також до товарів, які вивозяться з територій зазначених зон за межі митної

території України, не застосовуються заходи тарифного і нетарифного регулювання, якщо інше не передбачено законом.

Спеціальні митні режими — Україна може укласти з державами дво- та багатосторонні договори, які на основі взаємності встановлюють спеціальні митні режими, що передбачають пільгові умови для суб'єктів господарської діяльності цих держав.

Технологічна схема — це встановлена керівництвом митного органу, обов'язкова для виконання послідовність дій співробітників підрозділів митного органу під час здійснення операцій митного контролю та митного оформлення.

Тимчасове ввезення (вивезення) - митний режим, відповідно до якого товари можуть ввозитися на митну територію України чи вивозитися за межі митної території України з обов'язковим наступним поверненням цих товарів без будь-яких змін, крім природного зношення чи втрат за нормальних умов транспортування.

Товар — будь-яка переміщувана через митний кордон України продукція, в тому числі продукція, на яку поширюються права інтелектуальної власності, послуги, роботи, що є об'єктом купівлі-продажу або обміну.

Товари або вантажі — будь-які товари та інші предмети, що переміщуються через митний кордон України під митним контролем у будь-якому митному режимі, за винятком транспортних засобів, що перевозять ці товари та інші предмети.

Транзит – митний режим, відповідно до якого товари і транспортні засоби переміщуються під митним контролем між двома митними органами або в межах зони діяльності одного митного органу без будь-якого використання таких товарів і транспортних засобів на митній території України.

Транспортний засіб — пристрій, призначений для перевезення людей і (або) вантажу, а також устаткування на ньому спеціального обладнання чи механізмів.

Фактурна (контрактна) вартість — це ціна товару, обумовлена в контракті та відповідно в рахунку-фактурі.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України, Відомості Верховної Ради України.- 1996.27.07. № 30, -с.141.
2. Митний кодекс України, Харків, РИФ "АРСИС, ЛТД", 2002р. –с.224.
3. Закон України "Про митну справу в Україні" (1262-12) (Відомості Верховної Ради України, 1991 р., N 44, ст. 575; 1994 р., N 20, ст. 116; 2000 р., N 13, ст. 109);
4. Закон України "Про звільнення від обкладення митом предметів, які вивозяться (пересилаються) громадянами за митний кордон України" (163/96-ВР) (Відомості Верховної Ради України, 1996 р., N 26, ст. 114);
5. "Положення про Державну митну службу України", затверджене Указом Президента від 08.02.97р. №126/97.
6. "Про утворення державного митного комітету України". Указ Президента України від 11.12.1991 р. М 1/91.
7. Закон України "Про зовнішньоекономічну діяльність" від 16.04.1991р.
8. "Положення про вантажну митну декларацію" Постанова Кабінету Міністрів України від 9.06.1997р. № 574.
9. "Інструкція про порядок заповнення вантажної митної декларації". Наказ ДМСУ від 9.07.1997 р. № 307.
10. "Положення про порядок здійснення контролю за доставкою вантажів у митниці призначення" Наказ ДМСУ від 8.12.1998 р. № 771.
11. Закон України "Про операції з давальницькою сировиною у зовнішньоекономічних умовах" від 15.09.1995 р.
12. Закон України "Про регулювання товарообмінних (бартерних) операцій у галузі зовнішньоекономічної діяльності" від 23.12.1998 р.
13. Закон України "Про режим іноземного інвестування" від 19.03.1996 р.
14. Закон України "Про транзит вантажів" від 20.10.1999 р. № 1172-ХІV.

15. Закон України "Про Єдиний митний тариф" від 05.02.92р.
16. Закон України "Про внесення змін і доповнень до деяких законодавчих актів України з митних питань" від 28.01.94р.
17. "Про стандартизацію та сертифікацію" Декрет Кабінету Міністрів України від 10.05.1993 р. № 46-93.
18. Закон України "Про якість та безпеку харчових продуктів і продовольчої сировини" від 23.12.1997р.
19. "Про вдосконалення контролю якості і безпеки харчових продуктів" Постанова Кабінету Міністрів України від 9.11.1996р. № 1371.
20. Закон України "Про забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення" від 24.02.1994 р.
21. Закон України "Про ветеринарну медицину" від 25.06.1992 р.
22. Закон України "Про карантин рослин" від 30.06.1993 р.
23. Закон України "Про лікарські засоби" від 4.04.1996 р.
24. "Про затвердження Правил перетину державного кордону громадянами України" Постанова Кабінету Міністрів України від 27.01.1995 р. № 57.
25. "Про перелік відомостей, що оголошуються громадянами за встановленою формою в разі переміщення ними через митний кордон України товарів та інших предметів" Постанова Кабінету міністрі від 15.07.1997р. № 748.
26. "Про затвердження Інструкції із заповнення та використання уніфікованої митної квитанції МД-1" Наказ ДМСУ від 9.10.1998 р. № 635.
27. Указ Президента України "Про вдосконалення державного контролю за якістю та безпекою продуктів харчування, лікарських засобів та виробів медичного призначення" від 01.02.99р. № 109/99.
28. К.К. Сандровский. Таможенное право в Украине: национальное и международное: Учебное пособие. К., 2000.
29. Терещенко С.С., Науменко В.П. Основи митного законодавства в Україні: Теорія та практика: Навчальний посібник. К.,1990.
30. Деркач Л.В. Українська митниця: Вчора, сьогодні, завтра.-К., 1998.

31. На варті митних рубежів. Митна справа на Слобожанщині: 1660-1670-1992-2000 // Ред. рада: П.В. Пашко, О.Г. Даниленко та ін. -Х.: Каравела, 2000.

32. Таможенное право: Учебник / оте. ред. А.Ф. Ноздрачев.-М.: Юристь, 1998.

33. Таможенное право: Учебник для вузов / Б.Н. Габрачидзе. М.: Инфра. М-Норма, 1997.

34. Козырин А.Н. Таможенное право: Учебное пособие. М.: Спарк, 1995.

35. Шишка Р. Б., Сергієнко В. В., Митне право України – Харків: Еспада, 2002. – 292 с.

36. Аргунов В. А., Батіг В. П., Березний Є. М.; [За заг. ред. Ю. П. Соловкова, П. В. Пашка.] "Основи митної справи", навчальний посібник, – Харків: "РА-Каравела", 2000- с.320.

37. "Митниця України: вчора, сьогодні, завтра." Київ, Митна служба України, 2000р. -с.542.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
Модуль 1. Поняття митної справи	
1. Митна справа в Україні.	7
2. Митний контроль.	16
Модуль 2. Порядок митного оформлення товарів та інших предметів при переміщенні через митний кордон України	
3. Митне оформлення.	34
4. Переміщення та пропуск через митний кордон України товарів та інших предметів.	45
Модуль 3. Порядок нарахування митних платежів	
5. Правила ІНКОТЕРМС.	56
6. Митні платежі.	65
Модуль 4. Контрабанда	
7. Контрабанда.	74
ГЛОСАРІЙ	92
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	100